

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 1

БЕОГРАД 1932 ГОДИНЕ

КЊИГА 1

VII РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 12 ФЕБРУАРА 1932 ГОДИНЕ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

ПОТПРЕДСЕДНИК

КАРЛО КОВАЧЕВИЋ

СЕКРЕТАР

АНТЕ КОВАЧ

ПРЕТСЕДНИК

Д-р КОСТА КУМАНУДИ

ПРИСУТНИ СУ СВИ Г.Г. МИНИСТРИ СЕМ МИНИСТРА ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА И МИНИСТРА
ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ.

Почетак у 10 часова пре подне.

С А Д Р Ж А Ј:

- Пре дневног реда: 1. Читање записника;
2. Саопштење предлога за измену и допуњу Закона о пословном реду у Народној скупштини;
3. Оставка д-р Гедеопа Дуиђерског на посланички мандат;
4. Отсуства народних посланика;
5. Оставка Михаила Јефтића на положај члана Управног одбора А. Д. „Суворор“;
6. Саопштење да је народни посланик Ставра Триковић, члан надзорног одбора Народне банке.
7. Одбор за проучавање законског предлога о средњим трговачким школама, подноси свој извештај.
8. Молбе и жалбе из народа.
Дневни ред: Претрес извештаја Одбора за проучавање Законског предлога о Привредном већу.
Говорници: Министар трговине и индустрије д-р Алберт Крамер (2 пута), извештач већнице Брацко Аврамовић, извештач мањине д-р Будислав Гргур Анђелиновић, Михаило Живанчевић, д-р Милослав Стојадиновић, д-р Милан Поповић, Миличко Милутиновић, Миливоје Ђ. Исаковић, Михаило Крстић, Риста Ђокић, д-р Људевит Ауер, Јосип Бењко и Мита Димитријевић.

Претседник Др. Коста Кумануди: Отварам VII редовни састанак Народне скупштине. Изволите чути записник претходног састанка.

Секретар Анте Ковач прочита записник VI редовног састанка Народне скупштине.

Претседник Др. Коста Кумануди: Има ли ко од г.г. народних посланика да учини какву приметбу на прочитани записник? (Нема). Пошто примедоба нема, оглашујем да је записник примљен.

Прелазимо на саопштења.

Господин Игњат Стефановић и другови поднели су предлог Народној скупштини за измену и допуњу Закона о пословном реду у Народној скупштини. Изволите саслушати овај предлог.

Секретар Анте Ковач прочита предлог за измену и допуњу Закона о пословном реду у Народној скупштини, који по носе г. г. Игњат Стефановић и другови, народни посланици. Предлог гласи:

Народној скупштини,

У смислу § 134 Закона о пословном реду у Народној скупштини, част нам је поднети предлог Народној скупштини за измену Закона о пословном реду у Народној скупштини.

6 фебруара 1932 год.
Београд.

Предлагачи:

Игњат Б. Стефановић с. р.

(следећу потписи осталих предлагача)

Измене и допуне у закону о пословном реду у Народној скупштини гласе:

§ 6 алинеја прва:

Иза речи „претседника“, додаје се „потпретседник“.

§ 12 став II алинеја прва:

Иза речи „Државне хипотекарне банке“ до даје се: „Класне лутрије, Аграрне банке, Државних бродарских друштава, фабрика шећера и свих других предузећа и друштава, у којима је држава акционар“.

Алинеја друга мења се и гласи:

„Народни посланик је дужан — ако сам није поднео оставку на чланство у одбору — да у року од месец дана, рачунајући од извршене верификације мандата, преко Претседништва Народне скупштине достави свој случај Верификационом одбору, који ће прибавити податке за одлуку и донети је одмах. Ако то народни посланик не учини у одређеном року, сматраће се да је поднео оставку на свој посланички мандат и Верификациони одбор, чим за такав случај сазна, или му он буде достављен, донесе о томе одлуку.“

Алинеја трећа:

У почетку изоставља се реч: „Оваква се“, тако да та алинеја гласи: „Одлука одборска саопштава се.....“

§ 13, алинеја трећа, при крају

Место речи: „Гласање о избору скупштинског часништва...“ ставити: „гласање о избору свих скупштинских часника...“

§ 17 алинеја прва, при крају

Додати: „6 Законодавни одбор“.

§ 19 мења се и гласи:

„Законодавни одбор има 42 члана и дели се на две секције: Правну и привредну, од којих је свака састављена од по 21 члана. Финансијски одбор има 31 члан, а сви остали стални Одбори по 21 члана. У нарочите Одборе Народна скупштина бира онолико чланова, колико за потребно нађе.“

У сваком и сталном и нарочитом Одбору једновремено ће се изабрати одговарајући број заменика, који имају иста права као и чланови — у случају њиховог недоласка у седницу“.

§ 20 алинеја трећа:

Мења се и гласи: „Народна скупштина, ако нађе за потребно може, без дискусије, одредити рок до кога Одбор треба да поднесе извештај. У томе случају ако то Одбор не испуни; или ако му рок не продужи Народна скупштина, она ће, ако за потребно нађе, изабрати нов Одбор“.

§ 26 друга алинеја при крају:

Додаје се: „На заједничким седницама Сената и Народне скупштине расправљаће се и о Адреси, као одговор на Престону Беседу, на начин предвиђен у §-у 69 овога Закона“.

§ 53

Иза речи: „У овом другом случају, избор тога Одбора ставља се на дневни ред“ — додати: „исте или наредне седнице.“

§ 54 алинеја прва:

При крају иза речи „...и раздџа народним посланицима“ додати: „на начин како је то предвиђено у §-у 7 овога Закона“.

Алинеја друга да гласи:

„Народна скупштина ће утврдити дан у који ће се отворити претрес. Претрес се може отворити тек пошто протече најмање 24 сата, а највише пет дана од како је раздан штампањ одборски извештај“.

§ 58 последња реченица

Мења се и гласи: „...Ако Скупштина не реши друкчије, сви амандмани предложени у току посебног претреса узимају се у решавање тек наредне седнице“.

§ 64 алинеја прва

Мења се и гласи: „Чим извештај о предлогу који је оглашен за хитан изиђе из одбора, Претседник ће га доставити Скупштини најдаље у року од 24 сата на начин предвиђен у § 7, а Скупштина може решити да претрес почне одмах или наредне седнице“.

§ 65

Додаје се алинеја друга, која гласи:

„Од хитности се може одустати у самом Одбору или у Народној скупштини пре почетка претреса, ако то предложи онај који је хитност тражио. О томе ће сам Одбор или Народна скупштина решити без дискусије“.

§ 72 алинеја друга:

Последња реченица мења се и гласи: „...Свака се интерпелација мора отштампати и посланицима раздати најмање 24 часа пре претреса“.

§ 111 алинеја друга:

Прва реченица мења се и гласи:

„Посланик може добити ради приватног посла отсуство са дневницом у једном сазиву највише 15 дана“;... Остало се не мења.

§ 115.

Додаје се алинеја која гласи:

„О оставци народног посланика решава Народна скупштина без претреса, чим се извештај Верификационог одбора саопшти“.

§ 119 алинеја прва:

Иза речи: „Ради тога потребан број скупштинских стражара“, додаје се „и полицијских чиновника и службеника“... — остало се не мења.

Алинеја друга:

На крају додаје се: „или од онога, кога за то одреди Претседник Народне скупштине“.

Прејседник Др. Коста Ћумануди: По § 134 Закона о пословном реду у Народној скупштини, кад се поднесе какав предлог о измени Пословника, о њему се решава резолуцијом. Али претходно такав се предлог мора упутити нарочитом Одбору да га испита. Тај Одбор Народна скупштина изабраће онда кад се буде то питање ставило на дневни ред.

Изволите чути даље саопштење.

Секретар Анте Ћовач саопштава: г. Др. Гедеон Дунђерски, народни посланик, подноси оставку на свој посланички мандат.

Прејседник Др. Коста Ћумануди: Ова ће се оставка упутити Верификационом одбору.

Изволите чути молбе г.г. народних посланика за отсуства.

Секретар Анте Ћовач саопштава: Г. Емилијан

Грбић, народни посланик, моли за 8 дана отсуства због болести; Др. Федор Никић, народни посланик, моли за отсуство од седница 9 и 10 фебруара; др Ђуро Шеатовић, народни посланик, моли за отсуство од 9—13 фебруара због болести; Сима Крстић, народни посланик, извештава да је оболео и да не може за извесно време присуствовати скупштинским седницама; Др. Мирко Дошен, народни посланик, моли за отсуство 8 дана.

Претседник Др. Коста Кумануди: Одобрава ли Народна скупштина тражена отсуства? (Одобрава) Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Изволите чути оставку г. Михаила Јефтића.

Секретар Анте Ковач саопштава: Г. Михаило Р. Јефтић, народни посланик, извештава да је поднео оставку на положај члана Управног одбора А. Д. „Сувобор“ у Обреновцу, која му је уважена.

Претседник Др. Коста Кумануди: Ова оставка упутиће се Верификационом одбору.

Изволите чути један извештај Господина Министра финансија.

Секретар Анте Ковач саопштава: Г. Министар финансија извештава да је народни посланик г. Ставра Триковић, члан Надзорног одбора Народне банке.

Претседник Др. Коста Кумануди: Овај извештај упућује се Верификационом одбору.

Изволте чути одборске извештаје.

Секретар Анте Ковач: Одбор за проучавање законског предлога о Средњим трговачким школама подноси на решење свој извештај.

Одбор за проучавање законског предлога о Поморско-трговачким академијама подноси Скупштини свој извештај.

Претседник Др. Коста Кумануди: Ови ће се извештаји штампати и раздати г.г. народним посланицима и ставити на дневни ред кад то Народна скупштина буде одлучила.

Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар Анте Ковач прочита: Тодор К. Милићевић, пешад. пуковник, моли да му се исплати за изгореле ствари приликом селидбе из Скопља у Београд; Јово С. Живковић из Никшића, моли за помоћ; Јово С. Драшковић из Никшића моли за помоћ; Петар М. Маџановић из Драговића, моли за пензију; Мирко С. Вукотић из Озринића, моли за пензију; Дамњан Ђ. Илић из Скопља моли за

пензију; Никола Хајдуковић, Министар у пензији, моли да му се пензија регулише по закону о чиновницима и ост. држ. службеницима грађ. реда од 31-VII 1923 год.; Младен Копуновић, пензионер, моли за признање година службе; Катарина Вранић, удова из Сушака, моли да јој се исплати заостала породична пензија; Војни инвалиди из села Врела и Бањана у Срезу тамнавском, моле за измену инвалидског закона; Јерко Мариновић из Брунике, моли за помоћ; Франц Лубер, инвалид из Шибеника, жали се на решење инвалидског суда Дравске бановине; Петар Ђ. Стајић, пошт. телегр. чиновник из Зенице, моли за признање година службе; Душан Димитријевић, катихета, моли за признање година службе; Илија Ц. Џунић из Базовика, жали се на решење Инвалидског суда Моравске дивиз. области; Јосип Красовић, инвалид, жали се због непримања инвалидске потпоре; Балшић Тот, учитељ из Дебељаче, моли за признање година службе.

Претседник Др. Коста Кумануди: Ове прочитане молбе и жалбе упутиће се Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред: Претрес извештаја Одбора за проучавање законског предлога о Привредном већу. Има реч г. Министар трговине и индустрије г. Крамер.

Министар трговине и индустрије др. Алберт Крамер: Господо народни посланици, изражена је била жеља да се о овом законском предлогу поведе дужа дискусија. Пошто се по Пословнику, кад се један предлог огласи за хитан, не дозвољава дужа дискусија, као што је овде случај, ја сам слободан да изјавим да одустајем од хитности овог предлога.

Претседник Др. Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина да се овај предлог огласи да није хитан? (Прима). Пошто Народна скупштина прима да се овај предлог огласи да није хитан, онда ће се применити редован поступак који је предвиђен Пословником за законске предлоге. — Има реч извештајца већине г. Бранко Аврамовић.

Бранко Аврамовић: Господо народни посланици, у рукама имате предлог већине Одбора за проучавање законског предлога о Привредном већу, а тако исто имате у рукама предлог мањине потписан од господe др. Анђелиновића и др. Шурмина, који гласе:

Господине Претседниче,

Одбору за проучавање законског пројекта о Привредном већу, част је известити Вас, да је одређени му посао свршио пре истекнутог рока, те Вам доставља извештај по овом законском предлогу.

Молим Вас, Господине Претседниче, да и овом приликом примите уверење о нашем особитом поштовању.

У Београду 6 фебруара 1932 год.

Секретар

Бранко Аврамовић с. р.

Претседник

Др. Велизар Јанковић с. р.

**ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ЗАКОНСКОГ ПРЕДЛОГА О ПРИВРЕДНОМ ВЕЋУ
Народној скупштини,**

Одбор скупштински, коме је на основу § 63 скупштинског Пословника упућен за проучавање законски предлог о Привредном већу за који је изгласана хитност, трудио се да сврши поверени му посао пре одређеног рока т.ј. пре 8 ов. мес. по подне — и част му је поднети следећи извештај:

Идеја о установи Привредног већа у нашој земљи није дошла неочекивано. Она је још 1921 године нашла изражаја у Видовданском Уставу, али је остала пуних 10 година неостварена. И данашњим нашим Уставом од 1931 године предвиђено је у одељку III који говори о социјалним и економским одредбама, у § 24 установљење Привредног већа, као саветодавног тела у питањима привредним и социјалним, који ће на тражење Краљевске владе или Народног Претставништва давати своје стручно мишљење.

У Престоној Беседи Његовог Величанства Краља, којом су пре неких месец дана отворене седнице Народног Претставништва, видно се истиче да ће „увођење у живот Привредног већа бити једна од првих задаћа нашег законодавног рада“. Својом пак Адресом Народно Претставништво нарочито је нагласило, да оно „поздравља и очекује установу Привредног већа“.

Према томе овако брза појава пред Народном скупштином законског предлога Краљевске Владе по установи Привредног већа мора сваког народног посланика и пријатеља народне привреде само обрадовати. Ово данас у толико пре, што Народна скупштина данас стоји пред озбиљним привредним радом пред доношењем много крупнијих, сложенијих и хитних законских мера за решење односно ублажење данашње тешке привредне кризе, за који је рад и Народном Претставништву и Влади, данас више него икада, потребно имати, пре доношења својих одлука, стручно мишљење одабраних претставника свих привредних редова у земљи и наших стручњака у привредним и социјалним питањима у опште.

Оваква стручна консултативна привредна тела завеле су после рата и готово све напредније европске земље, као на пр. Енглеска, Француска, Немачка, Аустрија, Чехословачка ит.д. Наша земља овим законским предлогом стаје само чвршће у њихов ред.

Одбор је после саслушања Господина Министра трговине и после обимне и свестране дискусије сложио се са главним начелима, као на пр. у погледу формирања, компетенције, иницијативе Привредног већа, усвојени у овом законском предлогу, а која су начела на сличан начин спроведена и кроз земље других у привреди искуснијих земаља. (Француска, Немачка).

У допуњеном и измењеном тексту одбора, дошли су само до јачег изражаја на пр. начело самосталности Привредног већа (види § 6, став V), начело стручности Привредног већа (види §§ 1 и 5 одборског текста); и начело задругарства (§ 8).

Што се тиче самог предложеног текста у појединостима, одбор је учинио следеће измене и допуне у њему, тако да:

У § 1 став II текст се мења и гласи овако: „Привредно веће је самостално стручно саветодавно тело за привредна и социјална питања.

У § 1 став III брише се реч: „иду“, а ставља се реч „падају“.

У § 2 став I мења се и гласи овако: „Привредно веће на захтев Краљевске Владе даваће стручно мишљење о законским пројектима, којима се уређују привредни и социјални односи, подразумевајући и питања: јавних финансија, јавних дажбина као пореза, трошарине, царина и слично, питање саобраћаја ит.д.

У § 2 став II трећи ред брише се речи „и извршење“.

У § 2 став IV додаје се иза речи „да се“ још и реч „по њиховим“.

У § 2 став V мења се текст и гласи овако: „Привредно веће може питања поменути у ставу I и по властитој иницијативи, а по пристанку Краљевске владе узети у претрес и Краљевској глади чинити сходне предлоге“.

У § 3 ставу I брише се иза речи „Привредно веће“ у првом реду реч „има“ а ставља се реч „дужно је“.

У § 5 мења се и гласи став овако: „Привредно веће сачињавају стручни претставници привредних редова и стручњака у привредним и социјалним питањима, који се постављају по одредбама овога закона на три године“.

У § 5 став други мења се и гласи: „За чланове Привредног већа могу бити постављена лица, која су држављани Краљевине Југославије и која су досадањим својим радом пружила доказе, да су упућена у привредна и социјална питања, а навршила су 30 година живота и уживају часна права. Сваки члан имаће свога заменика“.

У § 6 први ред се брише т.ј. речи: „мандат чланова траје три године“ ради тога, што је то већ у § 5 казано. У истом параграфу брише се реч „неподесности“ и меће се реч „неуредног“ тако да реченица та у целости гласи место „разрешењем због неподесности за вршење дужности“ овако: „резрешењем због неуредног вршења дужности“. У истом параграфу последњи став иза речи „позваће“ додаје се реч „одмах“. А место речи „испразни“ ставља се реч „упразни“.

У § 7 мења се први став цео и гласи овако: „Чланство у Привредном већу је почасна дужност“. Чланови Већа изван Београда имају право на сталну бесплатну карту на државним жељезницама односно бродовима од свога краја т.ј. места становања до Београда. За службена путовања и за седнице Већа чланови примају нарочиту дневницу, коју буде одредно Министарски савет. Народни посланици и сенатори као чланови Привредног већа немају права на награде предвиђене у овом параграфу. У истом параграфу ставу другом брише се реч „судбеном“ па се ставља реч „кривично“ и брише се реч „овај“, а ставља се реч „свој“.

У § 8, где се говори о претставницима у Привредном већу, додаје се иза речи „пољопривреде“ реч „задругарства“ тако, да је обавезно да и задругарство буде заступљено у овом Већу. Иза речи: „занатства“ брише се реч „поморство“ и ставља се „саобраћаја: жељезничког, поморског, речног и осталог“. Иза речи „јавних“ брише се реч „привредника“ и додаје иза речи „радника“ речи „из привредне и социјалне области“, тако, да текст овога става гласи овако: „Привредно веће састоји се од 60 чланова и исто толико заменика и то: од 24 претставника пољопривреде, задругарства и шумарства; од 16 претставника трговине, индустрије, занатства, саобраћаја жељезничког, поморског, речног и осталог, — банкарства и рударства, од 5 претставника радника и приватних намештеника и од 15 претставника јавних радника из области привредне и социјалне.

У истом параграфу став трећи мења се и гласи овако: „претставнике пољопривреде, задругарства, шумарства, трговине, индустрије, занатства, саобраћаја жељезничког, поморског, речног и осталог,

банкарства, рударства, јавних радника и приватних намештеника. поставља Претседник Министарског Савета из редова њихових стручних и сталешких организација у колико их има.

У § 15 у реду петом место речи „формулисаће“ долази реч „нарадиће“, а у седмом реду место речи „формулише“ долази реч „даде“. Последња реченица у овом ставу „он може у ту сврху сазвати анкету стручњака“ потпуно се брише, јер је то већ на другом месту у овом законском предлогу предвиђено. У истом параграфу став други у првом реду брише се реч „указаној“ испред речи „потребн“.

У § 16 став други додаје се на крају иза речи „записнику“ још и речи „и са њиме се поступа у смислу параграфа 14 тач. 2“.

У § 19 место речи „најкасније“ долази реч „најдаље за“.

Одбор за претресање пројекта о Привредном већу мишљења је да би у закону требало брисати све
6 фебруара 1932 године у Београду

Секретар,

Бранко Аврамовић с. р.

ознаке бројкама означене код појединих ставова у параграфима, јер често праве збрку и та је ознака потпуно непотребна, него треба да буде означен само параграф бројком, а у параграфима да буду одређени ставови.

Одбор моли Народну скупштину да изволи примити предложени законски предлог о Привредном већу са учињеним изменама и допунама, на које је већ дао свој пристапак Господин Министар трговине, јер ће од овог закона бити несумњиво убрзо врло повољних последица по наш целокупан привредни и социјалан живот.

Одбору је уједно част известити Народну скупштину, да је у извесним питањима овог законског предлога један део одбора остао при свом одвојеном мишљењу, па да ће према томе мањина одбора имати и свој посебан извештај.

За известноца већине одбора одређен је господин Бранко Аврамовић, а за известноца мањине господин др. Будислав Гргур Анђелиновић.

Претседник,

Dr. Велизар Јанковић с. р.

Ч Л А Н О В И:

Михаило М. Живанчевић с. р., Тришко Нинковић с. р., Др. Милосав Стојадиновић с. р., Димитрије Бешпоровић с. р., Коман Албин с. р., Јосип Бејко с. р., Урош П. Недељковић с. р., В. Шиљеговић с. р., Милорад П. Марковић с. р., Михаило В. Крстић с. р., др. Младен Лисавац с. р., Ристо Ђокић с. р., Рад. П. Брушија с. р., Никола Хрибар с. р., Др. Анђелиновић (одваја се) Душан Антонијевић с. р., Добра Јовичић с. р.

О Д В О Ј Е Н И П Р Е Д Л О Г

МАЊИНЕ ОДБОРА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ЗАКОНА О ПРИВРЕДНОМ ВЕЋУ

Част нам је доставити следеће измене:

§ 1

У § 1 брише се тачка 3.

§ 7

У § 7 брише се из тачке 1) речи „...и примају за путовање и за седнице нарочиту дневницу коју буде одредио Министарски савет“.

Бришу се надаље речи: „Народни посланици и сенатори као чланови Привредног већа немају права на накнаду предвиђену у овом параграфу“, а место тога долази: „Народни посланици и сенатори не могу бити чланови Привредног већа. Државни чиновници не могу да буду чланови Привредног већа“.

§ 8

Параграф 8 брише се у целини, место њега долази:

1) Привредно веће састоји се од 60 чланова и исто толико заменика и то: од 30 претставника пољопривреде, задругарства и шумарства, од 12 претставника трговине, индустрије, занатства, банкарства, поморства и рударства, од 6 претставника радника и приватних намештеника и од 12 претставника јавних радника из социјалне и привредне области.

2) Претставници пољопривреде, шумарства и задругарства бирају се овако: 28 чланова бирају претставници сељачких задруга пропорционално по бановинама према броју пучанства, а два члана шумарске стручне и привредне организације.

Претставнике трговине, индустрије, занатства,

банкарства, поморства и рударства бирају за то надлежне коморе и стручне организације.

Претставнике радника и приватних намештеника бирају њихове стручне организације:

Претставнике јавних радника из привредне и социјалне области именује Претседник Министарског савета из редова односних стручних и сталешких организација.

Овлашћује се Претседник Министарског савета да изради и донесе Правилник о избору за Привредно веће.

3) Трошкове за материјалне издатке, изузев путних трошкова, изабраних чланова Привредног већа сноси институције које су их изабрале, а трошкови за материјалне издатке чланова именованих од Претседника Министарског савета падају на терет државног буџета.

§ 17

Из § 17 бришу се речи: „Секретара и чиновништво секретаријата поставља Претседник Министарског савета по предлогу извршног одбора и замењује се речима: „Секретаријат организује Претседништво Привредног већа. Трошкови секретаријата падају на терет буџета Министарства Претседништва“.

Образложење нашег одвојеног мишљења дати ћемо усмено у Народној скупштини.

Др. Б. Г. Анђелиновић с. р.

6 фебруара 1932 године Др. Ђуро Шурмин с. р.

Београд

Одбор је после саслушања господина Министра трговине и после обимне и свестране дискусије сложио се са главним начелима, као и: пр. у погледу формирања, компетенције, иницијативе Привредног већа, усвојеним у овом законском предлогу а која су начела на сличан начин проведена и кроз земље других у привреди искуснијих земаља (Француска, Немачка).

У допуњеном и измењеном тексту Одбора, дошли су само до јачег изражаја, н. пр. начело самосталности Привредног већа (види § 6 став V), начело стручности Привредног већа (види §§ 1 и 5 одборског текста), и начело задругарства (§ 8). Што се тиче самог предложеног текста у појединостима, Одбор је учинио следеће измене и допуне у њему, тако да:

У § 1 став II текст се мења и гласи овако: „Привредно веће је самостално стручно саветодавно тело за привредна и социјална питања“.

У § 1 став III брише се реч: „и“, а ставља се реч „и“, а ставља се реч „и“.

У § 2 став I мења се и гласи овако: „Привредно веће, на захтев Краљевске Владе, даваће стручна мишљења о законским пројектима, којима се уређују привредни и социјални односи, подразумевајући и питања јавних финансија, јавних дажбина као пореза, трошарине, царина и слично, питање саобраћаја и т.д.“

У § 2 став II трећи ред брише се речи: „и извршење“.

У § 2 став IV додаје се иза речи „да се“ још и реч „по њиховим“.

У § 2 став V мења се текст и гласи овако: „Привредно веће може питања поменути у ставу I и по властитој иницијативи, а по пристанку Краљевске Владе узети у претрес и Краљевској Влади чинити сходне предлоге“.

У § 3 став I брише се иза речи „Привредно веће“ у првом реду реч „има“, а ставља се реч „дужно је“.

У § 5 мења се и гласи став овако: „Привредно веће сачињавају стручни претставници привредних редова и стручњака у привредним и социјалним питањима, који се постављају по одредбама овога закона на три године“.

У § 5 став други мења се и гласи: „За чланове Привредног већа могу бити постављена лица, која су држављани Краљевине Југославије и која су досадањим својим радом пружила доказе, да су упућена у привредна и социјална питања, а навршила су 30 година живота и уживају часна права. Сваки члан имаће свога заменика“.

У § 6 први ред се брише т. ј. речи: „мандат чланова траје три године“ ради тога, што је то већ у § 5 казано. У истом параграфу брише се реч „неподесности“ и меће се реч „неуредног“ тако да реченица та у целости гласи место „разрешенем због неподесности за вршење дужности“ овако: „разрешенем због неуредног вршења дужности“. У истом параграфу последњи став иза речи „позваће“ додаје се реч „одмах“. А место речи „непразни“ ставља се реч „упразни“.

У § 7 мења се први став цео и гласи овако: „Чланство у Привредном већу је почасна дужност“. Чланови Већа изван Београда имају право на сталну бесплатну карту на државним железницама односно бродовима од свога краја т.ј. места становања до Београда. За службена путовања и за седнице Већа чланови примају нарочиту дневницу, коју буде одредио Министарски савет. Народни посланици

и сенатори, као чланови Привредног већа, немају права на награде предвиђене у овом параграфу. У истом параграфу ставу II брише се реч: „судбеном“ па се ставља реч: „кривично“ и брише се реч: „овај“, а ставља се реч: „свој“.

У § 8, где се говори о претставницима у Привредном већу, додаје се иза речи „пољопривреде“ реч „задругарства“ тако, да је обавезно да и задругарство буде заступљено у овом Већу. Иза речи „занатства“ брише се реч „поморство“ и ставља се „саобраћаја: железничког, поморског, речног, и остало.“ Иза речи „јавних“ брише се реч „привредника“ и додаје иза речи „радника“ речи „из привредне и социјалне области“, тако, да текст овога става гласи овако: „Привредно веће састоји се од 60 чланова и исто толико заменика и то: од 24 претставника пољопривреде, задругарства и шумарства, од 16 претставника трговине, индустрије, занатства, саобраћаја железничког, поморског, речног и остало, — банкарства и рударства, од 5 претставника радника и приватних намештеника и од 15 претставника јавних радника из области привредне и социјалне.“

У истом параграфу став трећи мења се и гласи овако: „претставнике пољопривреде задругарства, шумарства, трговине, индустрије, занатства, саобраћаја железничког, поморског, речног и остало, банкарства, рударства, јавних радника и приватних намештеника поставља Претседник Министарског савета из редова њихових стручних и сталешких организација у колико их има.“

У § 15 у реду петом место речи: „формулисаће“ долази реч „израдиће“, а у седмом реду, место речи „формулише“, долази реч „даде“. Последња реченица у овом ставу „он може у ту сврху сазнати анкету стручњака, потпуно се брише, јер је то већ на другом месту у овом законском предлогу предвиђено. У истом параграфу став други, у првом реду, брише се реч „указаној“ испред речи „потребн“.

У § 16 став други додаје се на крају иза речи „записнику“ још и речи „и са њиме“ се поступа у смислу § 14 тач. 2“.

У § 19 место речи „најкасније“ долази реч „најдаље за“.

Одбор за претресање пројекта о Привредном већу мишљења је, да би у закону требало брисати све ознаке бројкама означеним код појединих ставова у параграфима, јер често праве збрку и та је ознака потпуно непотребна, него треба да буде означен само параграф бројком, а у параграфима да буду одређени ставови.

Господо народни посланици, чули сте предлог већине а после ћете чути и предлог мањине одбора. Ја као известилац већине, господо, народни посланици, имам, да кажем ово: још нам је у свежој усмени историјски дан избора од 8 новембра 1931 године, кад је народ са огромним одушевљењем, прихватио политику 6 јануара и политику овог режима, који смо ми изабрали народни посланици и цео народ прихватили и својски прионули да у прелазу од ванпарламентарног стања од 6 јануара у парламентарно стање створено изборима 8 новембра помогнемо и дамо сву своју способност, приврженост Краљу и Отаџбини сву своју вредноћу и жељу да помогнемо нашој држави и њеним грађанима а поглавито нашем земљорадничком сталежу који преживљава најтеже дане.

Овај режим учинио је једну историјску мисију и

решно проблем нашег народног и државног јединства, скинуо са дневног реда све политичке и партијске трзавице и несугласице, што је народ одушевљено одобрио својим поверењем 8 новембра. Али народ је 8 новембра помогао овај режим и дао своју приволу и благослов, да се овај режим настави и продужи у парламентарном облику.

Сви ми, које је народ изабрао и послао овамо у овај дом, свесни смо свог мандата који нам је народ дао, а то је да чувамо тековине нашега народа, државно народно јединство. Али исто тако смело овде изјављујем, да нам је народ дао поверење и зато, да му доносемо олакшање и да га спасемо од економске беде и невоље, и да га начинимо способним да може у овим тешким привредним приликама које су га обхрвале, да врши своју дужност према држави, нацији, својој породици, својој општини и да сачува свој опстанак и своје домаће огњиште.

Господо народни посланици, сви смо ми одраз свога краја и свога среза, сви смо ми свесни своје дужности и одговорности и сви ми морамо тумачити крикове и вапаје свога краја, који је упро поглед са надом на Београд, на свога Краља, на овај народни дом, на нас и чека да га сунце огреје и озари.

И баш зато ми сви народни посланици поздрављамо овај законски предлог Краљевске Владе преко њеног Министра трговине и индустрије за стварање Привредног већа. Стварање овог закона чини се у отсудном часу и правом моменту, а његово стварање поздравити целокупан наш народ и одушевљено поздравити гест Краљевске Владе.

Можда ће неко казати на зашто је сад баш потребно Привредно веће када смо добили Народну скупштину и Сенат? Добро познајем расположење народа и Народне скупштине и смело тврдим да смо ми народни посланици под утицајем непосредне невоље наших бирача и нашега краја склони, да у интересу наше државе и доброј намери, да помогнемо сељаку да донесемо законе можда и најлевицарскије природе, и баш данас нам је потреба једног изразитог стручног саветодавног тела, које треба да буде регулатор наших племенитих тежњи, да дамо помоћ народу ванредним мерама, и за које се стручно тело може закљонити и Народна скупштина и Краљевска Влада, једном речи, режим.

Данас сви говоре свугде и на сваком месту највише о овом народном дому по клубовима, чују се речи раздужимо сељака. Истина је, да нам једна од првих брига мора бити та, да, у споразуму са Краљевском владом, а уз саветодавну стручну реч баш тога Привредног већа, које данас стварамо законом, да овај историјски Парламенат, који је први ваљда у историји нашега народа, свакако редак случај и код других народа, изабран на једном великом програму народног и државног јединства и интегралног Југословенства у тежњи ка новом добу, у коме има да се заборави стара неслога, поцепаност и мржња. Ми имамо, т.ј. овај режим има историјску мисију да донесемо закон као ванредну меру за „конверзију земљорадничких дугова“. Ово је једно важно питање које морамо решити, а ако га не решимо како треба, нисмо одговорили својој историјској мисији, а сви ми, — добро је рекао наш посланички друг Гавро Милошевић, — имамо да будемо политичке лешине. Због ванредног тешког и актуелног питања треба много пажње, смисла и стручности, а божме и обазривости, те ће нама,

Народној скупштини, веома добро користити ова стручна установа Привредно веће.

Исто тако код нас се много говори о извозу и увозу. Указује се како ко уме и зна — претпостављам у доброј намери, — на погрешке, и падају предлози са смислом и без смисла. Ето, и за то нам је потребна ова стручна самостална саветодавна установа.

Осећа се потреба промене пореског система, ревизија јавних дајбина и.пр. земљарине, докшнуће или измена трошаринског система, који спутава и отежава и онемогућује опстанак појединих виноградских и вишородних крајева, који су катастрофално погођени и скоро уништени.

Питање царина много брше биланс наше националне трговине и индустрије, питање саобраћаја жељезничког, речног и поморског много интересује нашу садашњицу.

Многа још конкретна питања опште привреде и социјалне политике задају велике бриге Краљевској Влади и нама, Парламенту, за чије решење требамо стручно мишљење Привредног већа.

Исто тако осећа се потреба саветодавног мишљења за пројекте уредаба и правилника, за примену закона напред споменутих, које треба да да Привредно веће.

Привредно веће моћи ће и по својој властитој иницијативи, а по пристанку Краљевске Владе узети у претрес и Краљевској Влади чинити сходне предлоге.

Као известилац већине Одбора за проучавање пројекта законског предлога о Привредном већу изјављујем, да цео Одбор стоји на том становишту, да чланови Већа морају бити стручни претставници привредних редова и стручњаци у привредним и социјалним питањима, а мандат да им траје три године.

Већина Одбора стоји на становишту и слаже се са г. Министром трговине и индустрије и Краљевском Владом да за чланове Већа могу бити постављена само лица, која су досадашњим радом пружила доказе, да су упућена у привредна и социјална питања и која су навршила 30 година живота. Сваком од нас је још и данас у живој успомени неслога и рад односно нерад и свађа као и злотамерно отежавање прогреса нашег државног унутрашњег живота, који је био разрован од стране хетерогеног Парламента од пре шестог јануара. Оно стање, нико у држави ко је пријатељ и родољуб, не жели да се поврати. Ми, народни посланици, као чувари народног и државног јединства и интегралног Југословенства, не можемо дозволити и ја стављам питање на вас: има ли међу вама једног, који жели да ствара установу, која би по своме хетерогеном саставу личила сликом и приликом на стари Парламенат, који нам је донео много горких и чемерних залагаја и смртно нас обрукао и пред нашим пријатељима и пред нашим непријатељима у иностранству.

Многе наше привредне установе и корпорације нису се још ослободиле сепаратистичких, племенских, покрајинских, па многе још и скривених антидржавних тежњи и осећаја и наша дужност као Парламента и законодавног тела јесте, да донесемо законе, који ће унифицирати, отклонити законом племенска обележја, сепаратистичке називе и створити од свих наших установа у целој земљи подједнаке установе са истим правилима, правилницима, тежњама и

стремљењима у пријатељском ставу и пријатељском односу према држави на целој државној територији од Триглава до Бевђелије и од Темишвара до Јадрана. Јели тако? (Тако јел чују се узвици). Потпуно је депласирано тражити, дакле, да се дозволи систем делегације, у једно овакво стручно и саветодавно тело, све докле, док се те установе законски не унифицирају и у облицима и изједначе душевно у тежњама. Грешник је велики сваки онај, који свесно или несвесно жели и предлаже да Народна скупштина и Краљевска Влада дођу на тај начин до једног жељеног саветодавног тела, које би по своме хетерогеном саставу било од штете и Парламенту и народу, јер би било сметња доношењу правилних и хитних одлука, по врло хитним и неопходно потребним мерама за наш народ, које мере не трпе одлагања. Не знам ко сме да захтева натезање и опструирање у раду нашем, које натезање и опструкцију, од које нема народ користити, морамо отклањати радом и експедитивношћу и у овом дому и у Сенату, а и у Привредном већу које стварамо, да нас саветује, а не да нам смета и рад омета, и сасвим је природно, да се ми сами одлучимо и одаберемо са Краљевском Владом реномиране стручне и опробане особе, пријатеље државног и народног јединства и државне целине, и да одаберемо кога ћемо питати за савет.

Позната је чињеница, господе народни посланици, и то је правило без изузетка, да свако поверава своје тајне и конферирше и тражи савете од својих најбољих пријатеља, а не од оних, у које није сигуран, да ли ће га добро саветовати, јер није осведочен да су му пријатељи. Ми морамо у овоме дому, као прави родољуби и народни оци, бити искрени, и не смемо се понашати тако, да се допадамо онима који на сваком кораку гледају да руше овај режим, који је више него икада сада потребан нашој држави. Не смемо кокетирати са онима, — који уносе немир и неслогу у овај дом, и који нашу академску омладину подмећу и потпирују, а сами иза леђа и иза зина потајно роваре и шурују са нашим највећим непријатељима и разним Перчецима. (Пљескање и живо одобравање). Исто тако, у име већине Одбора изјављујем, да смо сви у Одбору једнодушно истакли потребу и захтев, да у Привредном већу треба да буде заступљено и задругарство и у том смислу допунили пројекат Г. Министра трговине, који је ту допуну прихватио.

Задругарство данас је више него икад потребно нашем земљорадничком сталежу, који је у невољи, јер је и оно створено у невољи, што је историјска чињеница, и оно није плод теорије и учењаства, него плод нужде и оскудице, када су га стварали ројдалски ткачи. Теорија и идеологија задругарства је произашла из праксе у њему, и ја као задружни радник и члан једног дела задружног вођства, морам и овом приликом констатовати, да задругарство може бити задовољно пажњом коју му је увек поклањао овај режим.

Али као претставник задругарства, а уједно и као члан ове законодавне куће морам овде констатовати, да задругарство није још унифицирано и још носи све знаке покрајинског, племенског и верског обележја и по називу и по структури, изузев задругарство по закону о пољопривредном кредиту, које је једино у целој држави без верског, племенског и покрајинског обележја и постоји на целој државној територији по једном јединственом закону, са врло лепим успехом, са бројем задруга преко

1200 и бројем чланова преко 120.000 самих домаћина, без разлике на веру и племенску припадност. За живо чудо је, да баш то задругарство има највише непријатеља и то оних, који не могу да се узвесе и стану искрено на платформу државног и народног јединства.

Вапијућа је потреба, да се законом изједначи задругарство у нашој држави оделито по типовима и то: 1) на пољопривредно произвођачко; 2) потрошачко набављачко и 3) пољопривредно кредитно. Једино тако ће задругарство боље успети и помоћи мисији државе, ка унификацији грађана, стварајући од својих чланова оличене пријатеље народног и државног јединства и пријатеље наше једноимене државе Југославије. Залуд ћемо ми у свима формама настојати, да у хуманим, спортским, соколским, па сада и страначким организацијама стварамо југословенство, кад наши грађани у Босни, који су на пример у једном малом селу подељени у српску земљорадничку, хрватску сељачку задругу, и још у какву муслиманску задругу. Макар како то неком не конвенирало, у интересу државе је то потребно, и то ће бити једна од дужности међу првима, коју треба да учини Народна скупштина, а Привредно веће, које законом стварамо, да по том питању даде свој савет. Задругарство треба усавршити и оспособити и за веће потхвате, да би могло много користити држави и људском друштву. На пример код нас би држава могла преко задругарства много лакше и много јевтиније, ако хоћете и са мање бламажа по себе, да изводи своју интервенцију у корист земљорадничког живља, него што то успева преко Привилегованог извозног друштва, које безусловно треба реорганизацијом претворити у задружну установу.

Одбор за проучавање закона о Привредном већу стоји на становишту, да чланство у Привредном већу буде почасна дужност и да чланови раде ад хонорем, једино да имају покриће за ефективне трошкове, за које висину накнаде има да одреди Министарски савет. Чланови из Београда немају никакву дневницу, јер немају ванредних издатака, пошто раде у месту становања, а исто тако и народни посланици и сенатори немају посебну накнаду, пошто већ имају то у своме звању, где као народни посланици и народни претставници, за рад на народној њиви, имају накнаду трошкова.

Већина стоји на том становишту да посланици и сенатори, ако је иначе погодна и подесна особа за члана Већа може бити именован, јер то није спекулативна и лукративна установа, и њен рад не колидира са радом Народног Претставништва, већ на против треба да хармонира. У име већине Одбора изјављујем, да нисмо у пројекту закона ништа спомњали о томе да ли чиновници могу бити чланови Већа, ради тога, што је Г. Министар изјавио, да може једино доћи у обзир неко од чланова Врховних судова у земљи и професори Универзитета, те нисмо хтели тиме да онемогућимо равноправно учешће таквих чланова са осталима. Ако буде потребно да се по томе питању консултује већи број стручњака, биће позвани, као експерти, ради тога, да се избегну трошкови и да не буде већи број сталних чланова у Већу од 60 људи.

Господин Министар је нарочито указао, а и ја као извештач репродуцирам, да ће се чешиће саграти само извршни одбор Већа у интересу штетље, али ће се дати прилика и осталим члановима да кажу

своје мишљење, јер ће се законски предлози увек умножавати и слати на мишљење свима члановима, тако да ће пленум Већа бити консултован иако није био на окупу.

Што се тиче подвозних трошкова, већина Одбора је тога мишљења, да је боље и по државу корисније, члановима Већа дати бесплатну карту, него да им у повцу накнађује трошкове, али да се та карта не би злоупотребљавала за шетње по држави, даваће се једино карта са правом путовања од места становања члана Већа па до Београда.

Као извештач већине изјављујем, да је депласирано и демагошки мењати број чланова и повећавати их и другу расподелу чинити, него што је, господим Министар предложио. Веће је саветодавно тело и његово мишљење и нема облигатан карактер, те број чланова не одлучује, јер нема надгласавања, пошто по § 14 став 2 свачије мишљење може да дође до изражаја, јер се протоколу и извештају прилажу и одвојена мишљења, па се са одлуком већине спроводе ресорним Министрима односно Народном Претставништву.

Сматрам да господа из мањине тенденциозно повећавају извесне бројеве чланова, а извесне смањују и удешавају свој предлог за јавност и за публику изван ових зидова, а што је најчудноватије и најинтересантније у седницама Одбора нису ни говорили у том смислу о тој релацији. (Др. Анђелиновић: То је лаж!)

Претседник Др. Коста Кумануди: Повратите реч, господине посланиче! По Пословнику није дозвољена употреба таквих израза.

Извештач Бранко Аврамовић (наставља): Нека ми је дозвољено да посаветујем и да умолим господо, да се одуче старих обичаја које су научили у старом Парламенту пре 6 јануара, када су свајама и извртањем истине уносили много забуне у Народну скупштину. Молим, тако исто, господо, да не говоре кроз прозор, јер ми то нећемо дозволити. (Гласови: То не спада у сивар!) Ми млађи и нови посланици, чланови овога дома, тражимо искреност и тражимо братство, слогу и љубав и другарско узајамно пријатељство, јер народ од нас тражи рад, тражи успех и тражи вољу, а не демагогију и парадирање. Одбор се руководио искреношћу, и у пројекат унео, да се члан Већа може разрешити само због неуредног вршења своје дужности, а не због неподесности како је у првом тексту уредбе стајало. Ради тога је Одбор ово учинио, да би сваки члан Већа могао отворено и јасно по својој најбољој савести вршити своје право и дужност.

Краљевска Влада, и Г. Министар трговине и индустрије у интересу саме ствари да добију право мишљење овог стручног Већа унели су у пројекат § 7 став 2 ову реченицу: „Чланови Привредног већа не одговарају ни кривично ни дисциплински за свој глас код давања мишљења“. Питам вас може ли бити искреније и јасније изражена жеља и осигурана више слобода мисли и изјашњавања по својој савести код чланова Већа, него што је овим чланом предвиђено?

Господо народни посланици, као извештач већине Одбора, истичем да је у предлогу закона решено и то да су чланови Већа дужни да чувају службену тајну у погледу свих чињеница и обавештења поверљивог значаја, које они у вршењу своје дужности сазнају. Седницама Већа могу присуствовати само чланови са правом гласа, а као слу-

шаоци сенатори и народни посланици. Ако се жели да Веће буде објективно, неутрално, и више научно ради, седнице не смеју бити јавне, јер би онда у Већу било више говора кроз прозор и за галерије, него ли стручна мишљења за Владу и Парламент.

Оваква стручна Привредна већа постоје већ у многим земљама, а са истим системом декретирања, а не делегације, постоје Већа у Француској и Немачкој.

Напомињем да је Веће самостално стручно тело непосредно под надзором Претседништва Краљевске Владе, а не по ресорним Министром и тиме има већи ауторитет.

Привредни кругови ће, без сумње, са највећим задовољством примити овај закон, којим се испуњава давнашња жеља њихова у потпуној мери. Привредни кругови добијају једно привредно стручно, самостално тело, са правом на иницијативу, којему ће се они моћи обраћати са свима својим жељама и тежбама са свешћу и са знањем, да ће те жеље и тежбе бити саслушане од људи из њихових сопствених редова, који имају само ту дужност, да својим саветом и својом иницијативом утичу на мере Краљевске Владе и на рад Народног Претставништва.

Као извештач већине молим и позивам вас, господо народни посланици, да примите у целости предлог већине Одбора за проучавање закона о Привредном већу.

Претседник Др. Коста Кумануди: Има реч извештач одборске мањине г. Др. Анђелиновић.

Др. Будислав Гргура Анђелиновић: Господо народни посланици. У овим данима тешке економске кризе, која сигурно није наш специјалитет, него која има безусловно међународни карактер, а чији валови заплускују нашу домовину, сваки покушај — па остао само и покушај — да се та криза излечи или бар ублажи — треба да прими лојално признање. Стога ја, без обзира на мој став према данашњој Краљевској Влади, подвлачим то; а ја сматрам да је Влада својим радом дошла у сукоб са великим националним принципом од 6 јануара и иначе својим радом — без обзира на тај мој став. (Гласови: Како? Како?)

Претседник Др. Коста Кумануди: То нема везе са предлогом и то није на дневном реду. Молим вас да се држите по Пословнику предмета који је на дневном реду. Ви сте извештач одборске мањине и треба да говорите као и вештач.

Др. Будислав Грга Анђелиновић (наставља): Дакле, без обзира на мој став који имам према Краљевској Влади, а ја сматрам да је Краљевска Влада својим досадашњим радом дошла у сукоб са великим принципом од 6 јануара...

Претседник Др. Коста Кумануди: Ја вас поново напомињем: Немојте ме натерати да применим Пословник и да вам одузем реч.

Др. Анђелиновић (наставља): Господо, морам да лојално изразим признање Г. Министру трговине што је ово питање, врло важно питање, изнео на дневни ред. Ми смо, господо, у Одбору, као што је и сам г. Министар лојално признао, врло објективно, врло мирно и трезвено, без обзира на наше раније евентуално становиште, расправљали о томе питању. И, господо, постигли смо, можемо да кажемо са минималним изнимкама, једнодушност. Најважније питање о коме се расправљало било је: како да се формира Привредно веће. И, господо, ми смо тако рећи дошли до једнодушности, осим једне или

две изнимке. И сам г. извештач, а ако се не вaram, и сам г. председник и г. Шурмин и многи други стали су на моје становиште и бранили су то становиште; да је и са политичко-националних и политичких разлога и разлога народне привреде нужно, да ово Веће буде организовано делегирањем разних привредних институција. Ту смо постигли такву једнодушност, да је Г. Министар сматрао нужним да каже, да ће он о томе реферисати Краљевској Влади, да ће изнети нашу једнодушност, подвлачим: нашу једнодушну жељу, и да ће он разговарати и видети шта се и колико се нама у сусрет може изаћи.

Дакле, господо, ако ја сада формално заступама мањину, могу отворено да кажем, а да никог не вређам и никоме не пребацујем, што је међутим радио мој предговорник. Господин Председник евентуално то није чуо, јер би га иначе сигурно опоменуо.

Председник Др. Коста Кумануди: Ваш предговорник није говорио на начин као што Ви говорите.

Др. Анђелиновић: Он је говорио персонално, а ја говорим и имперсонално.

Ако ја заступама сада формално мишљење мањине, ја фактички, идејно, заступама мишљење одашње већине Одбора. Господо народни посланици, ми смо, како рекох, једно главно питање ставили онда на дневни ред: питање како да се овај Одбор, то Привредно веће, формира. Била су разна мишљења: мишљење Господина Министра и мишљење огромне већине Већа. Ми смо стали на становиште да то Веће, као што рекох, буде формирано делегирањем привредних разних институција. Ја ћу вам навести разлоге које сам онда наводио, и не само које сам ја наводио, него које су наводила и остала господа, Др. Јанковић, Ђокић и остали, који су ово становиште бранили.

У првом реду један од разлога, ја отворено кажем; био је политичке нарави. Ја сам казао и мислим да је то и један наш колега казао — не мислим, него знам, да је то казао: да је Народна скупштина изабрана једним изборним редом, који не мора бити идеалан... Фактом, чињеницама, у њему су сви, не само огромна већина, него сви на једном становишту: нема једне опозиције, можда не нашом кривњом, него стицајем околности. (Гласови: Говорите о предлогу, оставите се тога, ако Бога знате).

Председник Др. Коста Кумануди: Ви сте, Господине Анђелиновићу, извештач одборске мањине, и можете изнети само извештај мањине. Ово што сад говорите, не може ући нити у извештај мањине, нити у извештај већине. То са извештајем уопште нема никакве везе. Зато вас опомињем и по трећи пут да се држите дневног реда.

Др. Гргур Анђелиновић: Господо, разлози су били политичке нарави, и, казао сам, у овим тешким данима, кад је овако огромна криза, у интересу је ствари да поделимо одговорност, и да настојимо да у Управу тога Већа дођу и други елементи, па макар они не стајали у богзна каквим односима према данашњем режиму и данашњој Влади. Ми морамо да привучемо што више елемената, да сарађују и сноси одговорност. Ја сам употребио реч да умолимо све, јер то није питање само нас, а ми међутим сносимо сами такву огромну одговорност.

Не само, господо, да смо стали на становиште да је потребан додир са интересентима, који ће се по-

стићи код Трговачке коморе, код Радничке коморе, пољопривредне организације, Трговачко-обртничке коморе да оне изашају своје делегате, него да ће се тиме добити и на вредности чланова, и подићи ће се смисао одговорности, пошто ће делегати претстављати широке слојеве, а ми ћемо, који носимо највећу одговорност као Народна скупштина, ми ћемо имати фактички једног сарадника, који одговара расположењу народа.

Господо, могу се имати разна мишљења, ја не поричем господи да могу имати своја мишљења, али не налазим да би моје мишљење долазило у сукоб са мојим правом да га износим, а морам да упозорим и да поново подвучем, да то није било само моје мишљење, него да је било мишљење огромне већине Одбора.

Осим тога, наглашавало се даље, да баш то, што ће чланови бити бирани, што ће бити изабрани, да је баш то гаранција, да неће бити претставници политике. Јер, господо, каква год Влада, која му драго Влада, она ће увек настојати да изабере оне, који ће јој говорити оно што она жели. А, господо, ако ми имамо претставнике разних привредних тела и корпорација, ми ћемо имати фактички репрезентанте разних мишљења у целој земљи, и ми ћемо онда моћи да седимо као врховно легислативно тело, и да просуђујемо правилно и право разна питања.

То су разлози, које ја онако „ан пасан“ спомињем, да оправдам становиште одвојеног мишљења, које овде пред вама заступама.

Господо, наводила се као пример Француска, као да би Француска имала на исти начин организовано Веће и као да се ми морамо држати сваког страног примера, као да мора одговорати за нас оно што вреди за друге. Ја хоћу да подвучем, да не одговара чињеници, да је у Француској именовано Веће, него га делегирају, осим једног дела, огромним делом корпорације, а утврђује га онда решењем Министар привреде. (*Милош Драговић:* Је ли се састало то Веће?) Није се састало. (*Милош Драговић:* То је главно.) То су аргументи, којима ја браним своје становиште, и кажем, да су аргументи које имам и привредне и политичке природе; привредни, да ће ти већници репрезентирати широка разположења стручњака из свих класа и свих делова, а политички, да ћемо имати чим више елемената из народа и то баш оних, који највише сноси одговорност.

То су, господо, аргументи, и ја не знам зашто ти аргументи, који су речени без икакве страсти, зашто се они не би чули (*Упадице*).

Господо, шта би било да место 306 нас овде седи 200 нас, а стотина другог мишљења да нас критикује; како би онда ми поднели ту критику, кад не може да се поднесе критика једног добронамерног, који стоји одлучно на принципима оним, за које и ви кажете да их такође браните и да на њима стојите.

Али, дозволите, ми, господо, да кажем, да ми у Одбору нисмо били тако интрансигентни. Стало се компромисно на становиште да један део већника именује Краљевска Влада, и не само то; него и од онога другог дела — мислим они су тражили 15 од тих 45, што преостаје, половину нека именује Влада, а половину нека бирају корпорације. Па се ишло и даље и рекло се, да и ту половину, коју бирају корпорације, нека бирају у двоструком или тростру-

ком издању, тако да Влада има увек гаранције, да јој привредници неће подметати ногу. Ишло се још даље и рекло: нека Влада именује председништво. Према томе није било тенденције, да се прави политичко питање, него се ишло затим, да се одговорност политичка и одговорност за привредну кризу и привредна питања прошири и стави на што ширу базу, особито путем сарадње привредника, без разлике њиховог политичког мишљења.

Али господин Министар трговине, који је био толико предусретљив ујутру, и врло предусретљив, тако да смо ми многи стекли убеђење, да ће он ишаћи у сусрет великом делу наших захтева, по подне нам је јавио: Краљевска Влада не прима ни један предлог, ни један компромис у томе питању. Господо, та чињеница определила је велики део одборника, који су били другог мишљења и казали су: Пошто Влада прави питање, ми не можемо да гласамо; али то не значи, ако су они из политичких разлога одустали од свог мишљења, да њихово боље уверење није оно које ја сада заступа.

Било је ту и неколико споредних питања, која дају карактер читавом закону. Ја сам у своме предлогу овде изнео да би размер већника био променен. Ја сам о томе питању говорио и то тако, да ми је и господин Министар трговине одговорио; пољемиса са мојим становиштем. Али молим, господин извештач већине незгодно је известио, да о томе није разговарано. Ја сам овде предложио, да би се размер већника променио на тај начин, да место 24, који припадају пољопривреди, шумарству и задругарству, дође 30, а да би се размер других по мало скратио, и то с разлога што сматрам да смо и као држава и државна политика и као клуб и као претставници, легислативни претставници народа, лужни да имамо једну политику. Морамо да знамо хоћемо ли водити једну пољопривредну, земљорадничку аграрну политику и да то манифестујемо тим начином. Каже се: неће се надгласавати. Пошто се неће надгласавати, ништа неће сметати, ако место 24 већника буде 30 из реда земљорадничких стручњака. Ја сам образложио да ми морамо да будемо опредељени. Ми не можемо да водимо десет политика! У националном политичком правцу и у економском правцу треба бити одређен, одлучно имати свој правац.

Још једно споредно питање, господо, а то је именовање народних посланика и сенатора у Привредном већу. Господо народни посланици, ја знам да браним једну непопуларну ствар, али ја остајем при своме мишљењу. (Жагор). Господин ми каже да ја непопуларну ствар браним. Ја сам имао кураж кроз 10 година у целом хрватском делу народа да заступам једно мишљење, које је било непопуларно, па сам пролазио и ништа ме није интересовало да су ме ударили и нападали као највећу издајницу народа, зато што сам знао да заступам добру и поштenu ствар! Без обзира на то, ја сад кажем, да је моје мишљење да у Привредном већу није место ни сенаторима ни народним посланицима. Господо, како ће то Привредно веће бити, које именује Влада евентуално између својим чиновницима! Дође неколико угледних и најугледнијих сенатора и народних посланика у Привредно веће и ти ће бити превага; ти ће бити фактично одлучујући у Привредном већу. То ће бити већници првог и другог ранга. Народни посланици и сенатори сигурно ће бити прворазредни људи и они ће својим ауторите-

том, уз неколико високих чиновника, давати превагу своме мишљењу.

Господо, стога сам ја одлучан противник именовања бирању народних посланика и сенатора и у Привредно веће, као што сам противник именовања и бирању чиновника. Чиновници имају да буду експерти, а Министар и Привредно веће могу те чиновнике да зову кадгод хоће, да они даду своје мишљење. Ја сам направно једну изјаву, и заступао сам своје становиште против мишљења већине, да свеучилишни професори могу бити чланови Привреднога већа. Моје је мишљење било да ту изјаву треба учинити.

Ето то су мишљења која сам изложио и које је изложио г. професор Шурмин, па су за то мишљење били и г. г. др. Велизар Јанковић и Риста Ђокић и други говорници у Привредном већу. И како рекох, ако данас за тунам мишљење мањине формално, дозволите ми, да имам права да фактички заступам мишљење већине Одбора — бар мишљење до једног сата после подне.

Господо, ја сам образложио своје становиште — можда би моје образложење у једном другом амбијенту било и опширније — али ми је главно било да вам кажем, да не можемо ми, ако имамо друго мишљење, — ради тога бити квалификовани као противници Владе, и да већина и Влада у оваквим стварима не могу да постављају питање поверења. Ово су питања која не улазе ни у какво питање поверења! Ми нисмо Владанова скупштина да примимо од корице до корице један закон. Ми имамо права да измењамо мисли, и ја апелујем на Народну скупштину да гласа за пројекат мањине, а да Краљевска Влада од тога не чини никакво политичко питање.

Председник Др. Ђоста Кумануди: Има реч Министар трговине и индустрије г. Крамер.

Министар трговине и индустрије Др. Алберт Крамер: Господо народни посланици, скупштински одбор, односно његов извештач, предложио вам је, да примите пројекат Закона о Привредном већу у главном како га је Краљевска Влада Народној скупштини поднела. У једној скроз и скроз стварној дебати, Одбор се је сагласио са принципима, који су руководили Краљевску Владу при изради пројекта. Овај законски предлог, господо, чију вам је важност предочио већ г. извештач, претставља резултат искустава из других земаља, и удружује та искуства са нарочитим потребама и приликама наше земље.

У Привредном већу треба да добијемо збор стручних људи из свију грана наше привреде, који се одликују познавањем, не само своје струке, него и познавањем улоге оне привредне гране из које су изишли у нашем националном животу, а који на другој страни имаду способности да се уздижу изнад своје интересне атмосфере на висину општих интереса. Привредно веће замишљено је као чисто саветодавно тело. Ми нећемо да стварамо у Привредном већу неки други, „привредни“, парламенат, неки трећи дом поред Народне скупштине и Сената. Законодавна власт претставништва народне воље мора да остане неокрњена у рукама збора народних посланика и сенатора. Привредно веће, дакле, може бити само помоћни орган оних фактора, који припремају и стварају законске мере и који носе за то пуну одговорност пред Краљем и народом. Али на другој страни сигурно је да особито у да-

нашњим временима привредних пертурбација, у доба, кад је више него икада потребно хитним и добро промишљеним мерама прилагођавати се променим токовима међународног и социјалног привредног живота и кад стојимо пред решавањем врло крупних и далекосежних национално — привредних проблема, треба да се користимо једним добрим искуством других напредних народа, који су после рата скоро сви приступили организовању привредних консултативних зборава. Сведочанства о корисности рада Привредних већа из свију земаља гласе врло похвално и особито Француска и Немачка изражавају своје пуно задовољство са овом институцијом.

Функција Привредног већа дакле је саветодавна. Краљевска Влада и Народно Претставништво могу да траже од Привредног већа мишљења по предлозима и пројектима привредног и социјалног карактера, чијем решавању приступају. Осигурати што већи ауторитет тим мишљењима мора да буде једна од првих брига приликом формирања Привредног већа. Само ако будемо имали поверење, да је мишљење, дато од Привредног већа, израђено на основу пуног објективитета и непристрасног оцењивања чињеница, да је дато са пуним познавањем предмета, и да је за његово доношење меродаван био само општи народни и државни интерес, само онда ћемо моћи да се код нашег законодавног рада са успехом послужимо сарадњом тога новог тела. Овај законски пројект решава проблем ауторитативности на једној страни тиме, да је Привредног већу као карактер самосталности и независности по доношење његових закључака, да му је одредно место изван појединих привредних ресора, а на другој страни, да је за постављење чланова одлучио се за систем, који у данашњим нашим приликама по моме уверењу још највише гарантује објективност његових одлука. У Привредном већу имаду да буду претставници свију привредних редова, али не као њихови експоненти, и не као њихови сталешки заступници, него као стручњаци који познају проблеме појединих привредних грана и њихове међусобне односе. Ти стручњаци сигурно могу бити и морају да буду претставници мишљења, снага и стремљења појединих привредних струка и социјалних интереса, али не могу бити мандатори појединих интересних организација. Законодавна власт Народног Претставништва мора да остане неокривена. (Буран аплауз). Због тога велика већина скупштинског одбора се и сагласила са Краљевском Владом да се не може примити предлог Г. Др. Анђелиновића, који би хтео да саставља наше Привредно веће по избору извршеном са стране сталешких и стручних организација. Изборни систем такав није, мислим, усвојен ни у једној земљи, чак ни немачки Рајхсвершавцама: није састављен по чисто изборном принципу. (Чује се: Постоји у Француској). Ни тамо не постоји чисто изборни систем, ни по новом закону о Привредном већу. А по старом декрету француско Привредно веће је именовано и ради врло корисно.

Чланови Привредног већа који би дошли путем избора могли би претворити код нас ту институцију у нешто сасвим друго, него што ми сви од ње очекујемо. Члан Привредног већа који је изабран, прије свега је везан на дисциплину своје организације, везан на погледе те организације у општим социјалним и привредним питањима и конкретним

проблемима и на крају јој је и одговоран за свој рад. Да такво Привредно веће не би било слободно при оцени предложених му предмета, то је сигурно јасно и господином известиоцу мањине Анђелиновићу. Од организација изабрани чланови Привредног већа, приступали би сваком питању априористички, и мишљења Привредног већа не би била више изражај објективног пресуђивања, него резултат мерења снага. (Аплауз). Привредно веће претворило би се, на такав начин у неку врсту парламентарног тела, ако хоћете сталешки парламенат, чији би чланови били везани за програме својих изборних јединица, као што су посланици везани за програме својих странака. Сигурно је и такво Привредно веће могуће, али то није Привредно веће у смислу нашег Устава, Краљевске Беседе и наше Адресе, који предвиђају Привредно веће као чисту саветодавну институцију, која има да даје Влади и парламенту своја стручна, објективна мишљења, а не резултате мерења сталешких снага.

Треба да кажем и то, да је у техничком погледу предлог г. Анђелиновића неизводљив. Сталешке односно интересне организације наше привреде још нису потпуно изграђене, па би нам фалиле за читаве крајеве наше државе и изборне јединице, које би бар донекле гарантирале једнакомерно заступство свију делова народа и државе. У осталом 8 предвиђа, да ће Претседник Министарског Савета у споразуму са Министарским Саветом и сигурно особито са титуларима привредних ресора, постављати чланове из редова привредних организација и корпорација. Ја могу у име Краљевске Владе да додам, да ће Влада најбрижљивије водити рачуна о томе, да у Привредно веће дођу људи којих знања, спрема и ауторитет, у питањима струке, коју буду претстављали, неће бити могуће оспоравати ни од једне озбиљне привредне организације. Најзад молим да се уважи и то, да морају и Краљевска Влада и Народно Претставништво имати пуно поверење у стручност, објективност и добру вољу Привредног већа, који треба да буде саветодавац њима а никоме другом. Ја мислим, господо, да сам тим аргументима доказао правилност солуције, коју је гледе постављења прихватила Краљевска Влада и коју је одобрио скупштински одбор.

Ја мислим, да ти аргументи довољно показују правилност солуције, коју је, изредила Краљевска Влада и коју је одобрио скупштински одбор. Ја морам, господо, ту да кажем и одговорим директно на приказ како га је дао г. Анђелиновић о нашем поступку. Тачно је, господо, да је, после изнешеног мишљења неколицине, мислим двојице господо у скупштинском Одбору, који су се загрејали за изборни систем, било међу члановима скупштинског Одбора неколико, који су покушали да праве компромисе и спремали компромисна решења. Због тога појединци а на послетку претседник скупштинског Одбора, по својој дужности објективно, правили су комбинације, које би могле да удовоље и оном крајњем левицарском становишту, које је заузео г. Анђелиновић. Али морам да подвучем и то да је после мога излагања, особито кад сам после подне поновио аргументе, који су руководили Краљевску Владу да такав предлог поднесе Народној скупштини и да на њему инсистирам, да су само стварни разлози били меродавни, да је већина скупштинског одбора примила предлог Краљевске Владе, а није могла да прихвати предлог г. Др. Анђелиновића. То је

тачно мишљење, које је преовладало у скупштиниском Одбору. (Тако је!).

Ауторитет и значење Привредног већа законски предлог уздиже још и одредбом о праву иницијативе Привредног већа. То право сигурно не може бити неограничено и драго ми је констатовати, да је био скупштински Одбор једнодушан, кад је примио став 5 § 2, и став 2 § 3; да може Привредно веће привредна и социјална питања по претходном пристанку Краљевске Владе и иницијативно узимати у претрес и предлагати Влади сходне мере. Нарочито код свакогодишње редовитог заседања, почетком октобра, кад се већ показује биланс текуће привредне године, и кад се Народно претставништво спрема за доношење новог буџета, биће сигурно веома корисно, ако Привредно веће претресало актуелне опште економске и социјалне проблеме и израдило, односно коментарисало, своје погледе гледе њиховог решавања.

Што се организације рада тиче, изабрали смо систем, који би могао, ако могу тако да кажем, са најмањим трошком постићи највеће резултате. Број чланова је сразмерно мален, али ипак доста велик, да може бити у Привредном већу заступана свака поједина грана нашег привредног живота барем са једним стручњаком. Француски conseil économique броји 150 чланова, али Француска је земља са 40 милиона становника и економски и социјално више компликованом структуром него смо ми. И за сам рад Привредног већа број 60 подесан је. Ми нисмо могли примити предлог г. др. Анђелиновића, који је хтео, овако мало више, да подвуче важност сељачког карактера наше државе. Јер, господо, ја сам казао број 60 је минималан и састављен је тако, да ће по неке гране наше привреде заступане бити у Привредном већу само са по једним претставником. Ако тај број од 24, 16 и 5 односно 15 пореметите, господо, ви можете да искључите читаве гране нашег привредног живота од заступства у Привредном већу. А не стоји, господо, ни то, да у броју чланова Привредног већа није дошло до изражаја принцип сељачке већине нашег народа. Јер, господо, у Привредном већу има изразитих претставника појединих привредних грана 45, а од тога броја 24, дакле добра половина, резервирана је за претставнике наше земљорадње. Осим тога, господо, у ономе броју од 15, који долазе у обзир као јавне раднике, сигурно биће један добар број и стручњака, јавних радника, и из поља наше пољопривреде.

Према томе ја вас, господо, молим да примите и гледе броја солацију са којом се сагласила велика већина скупштинског одбора.

Што се тиче самог чланства, г. др. Анђелиновић мишљења је да би требало искључити чланове Народног Претставништва и државне чиновнике.

Гледе државних чиновника, он сам признава да би било незгодно да се искључе универзитетски професори. Господо, Влада Привредно веће сигурно неће састављати из државних чиновника и они неће творити резервоар за постављање у Привредно веће, јер, — и ту се разилазим са погледима госп. Др. Анђелиновића, ... Влади није стало до тога, да има у Привредном већу већину или мањину. Оно је чисто саветодавно тело. Никакве одлуке се не стварају у ма ком било погледу, обавезне за Владу. Искључити државне чиновнике из чланства у Привредном већу, мислио је Одбор, да не би било добро, јер се и међу њима може да развије по који универзитетски про-

фесор, високи судија, државни саветник, чија сарадња може да буде врло драгоцене. И господа, која су била у прошлом законодавном савету, признали су од колике је вредности у томе Савету била сарадња универзитетских професора и неких високих државних чиновника.

Што вреди за државне чиновника, вреди и за чланове Народног Претставништва. Ми не можемо да принципно искључујемо свакога који је народни посланик или сенатор, јер, може бити, међу њима по која личност, чија сарадња у Привредном већу била би од највеће користи и које не треба из принципног разлога да искључујемо. На то становиште поставио се и скупштински Одбор и одбио је та два предлога г. Др. Анђелиновића, и ја вас молим да и ту одлуку Скупштинског одбора потврдите.

При доношењу предлога о Привредном већу Краљевска Влада је желела да испуни заповест Краљевске Беседне и Адресе, која подвлачи да, треба да буде Привредно веће претставник народне солидарности, која, у складности интереса појединих привредних грана из социјалних стремљења, види једину могућу линију привредног и социјалног развоја. Због тога у Привредно веће ушли су сви стваралачки фактори нашег привредног живота, земљорадник, занатлија, трговац, индустријалац и радник и приватни намештеник, продуцент и консумент. У њиховој плодној сарадњи видимо гаранцију пуног успеха ове нове институције, видимо једну нову снагу, која ће, уверен сам, бити добар и поуздан наш сарадник на великом послу око оздрављења и консолидовања наших привредних и социјалних прилика. Сматрам, да ћемо с овим законом учинити нешто добро за народ и отаџбину и молим вас, господо народни посланици, да га онако, како је предложен од Краљевске Владе, односно скупштинског Одбора и ви примите и одобрите. (Аплауз и узвици: Живео!).

Прејседник Др. Коста Кумануди: Јавио се поново за реч извештач госп. Аврамовић. По § 39 Пословника извештачи могу говорити више пута кад год се јаве за реч.

Извештач Бранко Аврамовић: Господо народни посланици, ја сам као извештач у своме говору рекао, да г. др. Анђелиновић није говорио о тој релацији у скупштинском Одбору, и мени је жао, што он није овде, да га ја потсетим на меморију, на то да сам ја био присутан, кад је он диктирао једној дактилографкињи, и онда је он гледао како тај број треба да гласи. То сам само имао да кажем.

Прејседник Др. Коста Кумануди: Има реч да говори у име групе г. Михаило Живанчевић.

Михаило Живанчевић: Господо народни посланици: Страховита светска катаклизма, која је изазвала огромне поремећаје у свима правцима, имала је страшне последице и у области економског живота. Готово све европске државе осетиле су потребу, да предузму нукле, хитне и смисљене мере, како би што пре залечиле тешке ране, које су биле задате страховитим европским ратом. Поремећаји су били тако велики, тако страшни, тако беспримерни, да се није могло злу доскочити већ познатим методама; болест се није могла лечити раније опробаним средствима, већ се дошло на идеју, осетила се и потреба, да се потраже друге методе, нови лекови и нова средства за санирање привредних и социјалних прилика.

И никакво чудо није, да се у појединим европским државама, још одмах после рата, осетила потреба да се, поред Народних претставништава, као политичких тела, створе и нарочита тела, која би имала задатак, да се специјално баве привредним и социјалним питањима, да их проучавају, да у конкретним случајевима дају савете односним владама и своја мишљења по припремљеним законским пројектима као и да сама са своје стране спремају пројекте за решење актуелних социјално економских питања.

Једна од првих држава, у којој се осетила потреба за стварањем једног таквог тела јесте Немачка. Још у Вајмарском Уставу а у чл. 165 предвиђено је, да се има створити једно такво тело — Привредни савет — тако „да у њему буду претстављене све главне привредне групе по мери њихове економске и социјалне важности“. Већ из ове реченице видите, господо, да је ово овако замишљено тело у Немачкој нешто више него један саветодавни привредни орган, а нешто мање него један привредно-сталешки парламенат. Децембра године 1921 Чехословачка је створила један Привредни савет, коме је стављено у задатак, „да даје мишљења или да формулише предлоге о економским питањима од општег значаја“.

У Пољској, Уставом од 1924 године, у члану 68, предвиђено је организовање свих привредних грана у Коморе. Као еманација свих тих посебних комора имала је да се установи једна Врховна привредна комора са задатком да се бави општим привредним, социјалним и економским питањима, да оно посебно нивелише, уједначава и да на тај начин изналази један општи национални и државни интерес у области привредног живота.

Француска није изостала за овим покушајима. Тамо је иницијатива била потекла од стране опште конфедерације рада. Грађанске владе биле су врло резервисане према овим предлозима. Ово с тога што су у приличној мери били претерани, што се за такво једно тело тражила једна велика надлежност, одлучан утицај у привредно социјалним питањима у место чисто саветодавног карактера. Када је дошао на Владу 1924 године кабинет г. Ерноа узео је у проучавање то питање, али, и ако левицарски расположен, ипак са прилично резервисаности. Декрет о стварању француског Привредног савета донет је 16 јануара 1925 год. Донет је декрет, а не закон, ради тога, што се хтело да се и на тај начин покаже да се прави само један опит са таквим телом, да се оно прима са извесном резервом и да ће се озаконити тек ако се на делу покаже целисходним и оправданим. То се и десило. Дошавши на Владу 1926 г. г. Понкаре је увидео и корисност и оправданост једне овакве установе. На једној седници он је јавно похвално резултат рада тога тела, истакнувши да је крајње време да се томе телу привременог карактера, с обзиром на његову корисност, обезбеди сталност путем једног специјалног закона. Доношење оваквог закона било је предвиђено једном одредбом финансијског закона за 1926-27. И доиста, крајем 1927 донет је један специјалан закон о Народном привредном савету у Француској.

Разуме се, да наша земља није могла остати равнодушна према овим покушајима и погледима не само зато што је имала прилике да види шта се ради у другим земљама, већ и зато што су чисто објективни разлози у нашој земљи налагали владама да предузму потребне мере у овом погледу. Осетила се потреба за једним стручним телом уздигнутим

изнад политичких обзира, изнад класних и сталешких интереса, за једним стручним телом, које је у стању да се уздигне и објективно разматра питања и проблеме, које ће моћи давати објективна мишљења и објективне савете. Тако је Министар трговине још 1920 године створио један Привредни савет при Министарству трговине. Тај Савет је бројао 44 члана. Његова надлежност је била слична оној, која се предвиђа пројектом који се налази пред вама. Видовдански Устав такође није могао игнорисати ово питање. У своме 44 члану, Видовдански Устав предвиђа да се има створити један Привредни савет са задатком да израђује привредно и социјално законодавство.

Међутим, и поред покушаја, да се Привредни савет uvede код нас, то није учињено. Није био донет закон који је био наложен чланом 44 Устава: Привредне коморе су излазиле у неколико махова са захтевом, да се тај члан Устава оживотвори, али су ти захтеви остали без резултата. Године 1926 израђен је у Министарству трговине и индустрије један пројекат законски у томе погледу, али и он није био озаконен. 31 октобра 1927 г. израђена је једна уредба о стварању Привременог привредног савета, али је и она остала мртво слово на хартији. Септембарски Устав такође је посветио овом питању пажњу. Члан 24 Устава предвиђа стварање Привредног већа са саветодавним карактером и задатком да даје Влади и Народном Претставништву стручно мишљење о појединим привредним и социјалним питањима и пројектима који буду припремљени и изнети на дневни ред.

Дакле, господо посланици, требало је да прође пуних 10 година од како је био донет Видовдански Устав, па да Привредни савет, који је тамо био предвиђен, ипак не буде оживотворен. Међутим сада имамо случај да није прошло ни пола године од како је донет Септембарски устав, а Краљевска Влада излази са једним предлогом о стварању Привредног већа. Сама та брзина, да се овај тако значајан члан Септембарског Устава оживотвори и примени, заслужује наше најпуније признање: Јер господо народни посланици, један се Устав не гази само на тај начин, што се вређају његове одредбе; један се Устав гази и на тај начин, што се његове одредбе не извршују. Гази се, дакле, негативним путем. Као што видите, Видовдански устав у свом 44 члану био је погажен, јер се за пуних 10 година није стигло, да се та тако важна његова одредба приведе у живот и да се нашој националној привреди стави на расположење једно стручно тело, тако потребно и владама и тако потребно Народним Претставништвима.

Једно од најважнијих питања код Привредних савета јесте питање њихове надлежности. Ја мислим, да у овом погледу један упоредан поглед може бити не само од интереса за Народно Претставништво, него и од стварне користи. За то нека је допуштено, да опет бацим један осврт на надлежност оваквих тела у појединим европским државама.

Надлежност Националног привредног савета у Француској регулисана је чл. 6 Закона од 17 новембра 1927 г. Његова надлежност је да: а) на тражење Владе даје мишљење или спрема законске предлоге по свима економским, социјалним и финансијским питањима; б) на тражење Владе даје мишљење по њеним предлозима закона и уредаба, који се односе на та питања; в) уз пристанак Владе, сам

ставља у претрес извесна економско-социјално-финансијска питања. Као што се види, његов је карактер чисто саветодаван.

У Немачкој случај је нешто друкчији. Надлежност је много већа. Немачки Привредни савет има за задатак да даје такође мишљење по разним питањима и по разним пројектима. Али он има права, не само да сам припрема пројекте и мишљења, кад се то затражи, или кад да сагласност Влада, него има права да то чини и онда кад би се Влада томе успротивила. Влада је у том случају обавезна да то мишљење, да тај предлог спроведе Рајхстагу са својим посебним образложењем. Друго, за саму Владу постоји обавеза да извесне пројекте, који се тичу економских и социјалних питања од основне важности, поднесе претходно Привредном савету па тек да са мишљењем Привредног савета спроведе Рајхстагу такве своје пројекте. Како је замишљен задатак немачког Привредног савета, може се видети из ових неколико реченица ондашњег немачког Министра привреде и каснијег Министра иностраних дела г. Курциуса. Изаказујући мотиве за свој законски предлог од 1928 г. г. Курциус, намећу осталог, каже: „Најзад, од општег је значаја да се има једно стварно претставништво привреде. Моћне снаге, које данас у нашем корпоративном животу почивају у латентном стању, морају за државу бити искоришћене и привучене на саодговорност у законодавству и управи“.

Италијански Врховни савет за народну привреду има исто тако саветодавни карактер. Исти је случај и са Привредним саветом у Чехословачкој и Врховном привредном комором у Пољској.

Наше Привредно веће, које се установљава законским предлогом, који се налази пред вама, такође треба да има саветодавни карактер. У том погледу, господе, народни посланици, у одбору за проучавање овога пројекта није апсолутно било никаквих размисолажења. Међутим, било је природно да баш у погледу овога питања, као нечег основног и битног, буде извесних посебних схватања. Капитално је питање, пре свега, да ли је једно овакво тело потребно; а друго капитално питање јесте: каква треба да буде надлежност томе телу. И у једном и у другом капиталном питању одбор је остао потпуно јединодушан и потпуно сагласан, налазећи, да то тело безусловно мора да буде саветодавно и да има чисто саветодавни карактер. Самим тим, што је усвојено гледиште, да Привредно веће има саветодавни карактер, тиме је по мом мишљењу пала и одлука: на који начин само тело треба да се формира. Кад се ствара једно тело које треба да даје савете и мишљења Влади у привредним, економским и социјалним питањима, ништа није нормалније него да Влада има пуно право да одлучује коме да се обрати за мишљење и од кога да тражи савет. Јер, од две ствари је једна: или је Привредно веће саветодавно тело; онда његово мишљење не разрешава Владу одговорности; или мишљење Привредног већа, ако буде усвојено, разрешава Владу одговорности; у ком случају оно није саветодавно веће одлучујуће тело; прихватајући његово мишљење, Влада и Парламенат могли би се закључати за једно такво тело.

Међутим, ми не желимо ићи смеомо желети да створимо једно тело иза кога бисмо се за своје одлуке закључали, јер би тиме задали смртни удар своме ауторитету и положају, који Народно Прет-

ставништво треба да има. Али као Народно Претставништво, ми не би смели допустити, да се створи ни једно тело, иза кога би се и Краљевска Влада закључала у погледу својих одлука и у погледу мера које треба да предузме. Влади служи на част што није ни покушала да тражи и да створи једно такво тело, иза кога би се закључала. Осећајући опште расположење и опште потребе, она је желела да има једно стручно тело, од кога ће добијати стручна мишљења, али није ни покушала да добије једно тело, које би имало одлучујућу улогу, чије би предлоге она могла да извршује, не примајући за њих, за њихову целисходност и њихову опортуност, никакву одговорност.

Још нешто, господе. С обзиром на то, да је нама потребно једно стручно тело, које би давало стручна мишљења, а које нема никакве везе са потребама појединих класа, са потребама појединих staleжа ни са потребама појединих група, само се путем наименовања, путем постављања, може да дође до једнога таквог тела. Јер онога момента кад бисмо стали на гледиште, да се једно такво тело формира путем избора разних корпорација, ми би имали не једно стручно тело, слободно и независно, које би могло по својој савести и своме знању да одлучује и даје мишљења, него би имали тело делегата разних корпорација, који у ово тело улазе са мандатом, са извесним инструкцијама и извесним обавезама, који су самим тим дужни да раде како њихове корпорације захтевају, да раде по налозима, које су од тих својих корпорација добили. У оваквом једном случају, место да Народно Претставништво и Краљевска Влада дођу до једног мишљења, које изражава општи народни интерес, дошли би до једног мишљења у коме су изражени ужи интереси и потребе појединих група, појединих staleжа или појединих класа. Услед тога, то би тело било у ствари једна сталешка скупштина у маломе. Уместо тежње да се створи и нађе једно заједничко мишљење, на сваком кораку и свакога часа било би подвлачено оно што је посебно, оно што је сталешко, оно што чланове Привредног већа одваја, а не оно што их везује и упућује на заједнички рад.

Уосталом систем именовања имамо готово у свима земљама, које су установиле Привредни савет. У Француској чланове, којих по Закону од 17 новембра 1927 г. има 150, именује претседник Владе. У Чехословачкој, чији Привредни савет такође броји 150 чланова, ове именује Министарски савет од послодаваца, намештеника и јавних радника. Чланови италијанског Врховног савета за народну привреду, чији број износи 47, бивају именовани Краљевим указом. У Немачкој, чији Привредни савет броји 151 члан, постоји комбинован систем: делегирање и именовање. Под извесним условима право корпорација на делегирање претвори се у право Министра привреде на именовање.

Питање је, да ли ће се сигурније, путем избора или путем наименовања, моћи доћи до најстручнијих људи за отиравање оних задатака који се стављају у дужност Привредном већу. Да би неко био делегат једне корпорације за Привредно веће, не мора и неће бити битна његова стручна способност. Ми знамо из партијско-политичког живота, да народ не бира увек људе по способности, него по поверењу, које му уливају, да ће се заузимати за њега и за његове ближе и омиљиве интересе. Такав би исти случај био са разним корпорацијама. Оне не

би првенствено слале у Привредно веће људе по њиховој стручној способности, него би у првом реду слале оне људе, који би успели да створе уверење у дотичним корпорацијама, да ће бити непомирљиви и борбени у одбрани интереса баш дотичне корпорације. (Пљескање.) На тај начин, ми бисмо добили тело најнепомирљивијих претставника разних корпорација, најнепомирљивијих делегата разних привредних организама, добили бисмо једно тело, дакле, у коме би била једва могућа ма каква академска дискусија, где би, дакле, долазило до опасности да се разни привредни, социјални и економски проблеми расправљају не академски и теориски него да се расправљају, крупним речима и гестовима, па можда и на начин ни мало подесан за изналагање једне објективне истине.

Од стране господина известноца мањине примећено је, да однос, који је предложен у законском предлогу чланова који треба не да буду експоненти интереса поједине корпорације и поједине привредне групе, већ да буду њихови стручни претставници, примећено је да тај однос није подесан. Мањина у посебном извештају тражи да се тај однос измени тако, да пољопривреда добије 30 претставника уместо 24. Будући, да сам и сам био члан тога Одбора, слободан сам да напоменем, да господин извештач мањине у самом Одбору на томе питању није нарочито insistирао, да је он то питање мимогред додирнуо и да ми ни из далека нисмо добили утисак да ће он у тој тачци одвојити мишљење. (Узвици: Тако је!) Јер, ми, господо, никакав разлог не би имали да не усвојимо мишљење и предлог господина известноца мањине у томе питању, с обзиром на наше начелно становиште, да Привредно веће није сталешка скупштина, да оно неће давати прилике за одмеравање снага појединих сталешка и појединих класа, него ће давати прилике за одмеравање јачине мишљења и правилности погледа, и где ће бити потребно имати способност да се појединци уздигну над оним што је ситно и посебно до онога што је опште и заједничко. Да је господин извештач мањине своје посебно мишљење, у погледу релације стручних претставника појединих привредних грана, нарочито подвукао и заложно се на његову усвајању, ја верујем да би цео одбор то прихватио, јер није било никаквог начелног разлога да се око тога питања отвара нека велика дискусија, још мање да се даје повода за одвајање мишљења на томе питању. Међутим, господо народни посланици, онако како је предложен, тај однос нема за своју основу ништа објективно, нема никакав стварни критеријум. Од две ствари једна: или та релација треба да одговара односу стварности или може да буде мање више произвољна. Када бисмо узели релацију према односу у стварности, онда би она група требала да буде заступљена не осамдесет и неколико процената у томе већу, а не са 50%, како то извештач мањине предлаже.

Али, као што рекох, ми нисмо стајали на гледишту да је то сталешка скупштина, ми то гледиште никада нисмо прихватили. Нама је потребно једно стручно тело, где број не игра улогу, где играју битну улогу: правилност гледишта, познавање питања, јачина разлога, где не игра улогу какво одело ко од нас носи у томе Одбору, него са каквом објективношћу заступа своје гледиште. Стојећи на оваквом становишту, ми онда нисмо имали потребе да мењамо оно што је предложено од стране Кра-

љевске Владе, јер је оно у главном одговарало стварности, а с друге стране, потпуно је задовољавало потребу, која се овим законским предлогом жели да постигне.

Мањина наводи још један разлог у прилог свог одвојеног мишљења. Она истиче, да је требало примити њен предлог са разлога, што би на тај начин биле постигнуте извесне уштеде за саму државу, пошто би, по одвојеном мишљењу мањине, трошкове за Привредно веће имале да носе разне корпорације, које би, по одвојеном мишљењу, делегирале своје делегате у то Привредно веће, а не би све те трошкове носила сама држава већ само оне за јавне стручне раднике, које би сама Краљевска Влада именовала.

Уносити једну такву одредбу у овај закон о Привредном већу, то је, да се народски изразим, правити рачун без крчмара.

Ми немамо никакво право да наметнемо разним корпорацијама те трошкове. Ако бисмо то учинили, ми бисмо ризикували да овај закон остане мртво слово на хартији, јер би се могло десити да корпорације одбију те трошкове, и да због њих одбију чак и право да шаљу своје делегате у Привредно веће. Тако бисмо дошли у ситуацију да пропадне један закон зато што није довољно промишљен и што није заснован на стварности и на правним и стварним могућностима.

Предлог закона о Привредном већу предвиђа 60 чланова са трогодишњим мандатом, тражи као услов 30 година старости и уживање часних права. У томе погледу, наш законски предлог не разликује се много од закона у другим државама. У Немачкој се траже исти услови, који су потребни за Рајхстаг, а у Француској се тражи 25 година. Сасвим је правилно узети, да члан Привредног већа, по добу старости, испуњава оне услове, који се траже од једног народног посланика, будући да и он има да се бави питањима за која није довољна само стручна спрема, него је несумњиво потребна и извесна зрелост, искуство, једно развијено осећање одговорности, које се не добија само школом и књигом него годинама и зрелошћу и постигнутим искуством.

Чланови мањине тражили су да сенатори, народни посланици и чиновници не би могли да уђу у састав Привредног већа.

Потребно је пре свега нагласити, да у самом предлогу о стварању Привредног већа нема ни једне одредбе, која говори о томе, да ли да народни посланици, сенатори и чиновници буду чланови Привредног већа или не.

Тиме, додуше, што такве одредбе нема, није забрањено да чланови Народног Претставништва и чиновници буду чланови Привредног већа. Међутим, мањина је тражила да уђе једна посебна одредба, којом би се изречно онемогућило да један народни посланик, сенатор или чиновник буде постављен за члана Привредног већа. Ни у једном од страних закона нема такве одредбе. Ни у француском, ни у немачком, ни у чехословачком, нити у пољском закону има одредбе, по којој народни посланик или сенатор не би могао бити члан оваквог тела. Шта више у немачкој уредби о Привредном савету од 1924 год. има једна одредба, у којој се изрично каже: „Чланство у Народној скупштини и Рајхстагу не искључује чланство у Привредном савету“. Кад је та Уредба претворена у закон 1928 год., онда је та одредба била задржана у владиној законском

предлогу. Међутим, у одбору Рајхстага она је избачена, јер се сматрало да закон све допушта штогод изречно не забрањује, и да, према томе, не мора изречно бити наглашено да народни посланик може бити члан Привредног већа кад нема одредбе која би то спречавала.

Ни ми не бисмо такође имали разлога да доносимо сличне одредбе, јер имамо пуно разлога да верујемо да ће Краљевска Влада, јер је то у интересу њеном и у интересу земље, поунити Привредни савет првенствено људима који имају највише стручне способности и спреме. Да ли ће се ти људи налазити и међу чиновницима и посланицима, мислим да то није важна ствар. За нас је несумњиво важно, да не стварамо никакве препреке, да се за овако крупну потребу искористи све оно што може корисно послужити.

Поред ових општих напомена, морам да се осврнем са неколико речи на извесне приговоре мањине и њеног известиоца г. др. Анђелиновића. Г. др. Анђелиновић, између осталих својих разлога за своје одвојено мишљење и за стварање Привредног већа путем избора, наводи и овај разлог. Он каже да, уношењем у закон система избора, жели, да се да могућност, да у социјално-политичку и привредну акцију буду увучени извесни грађани наши, који евентуално не би били политички једномисљеници данашње Владе, који би евентуално имали и неки негативан став према целокупној садашњој ситуацији политичкој. Другим речима, он каже да би на тај начин било могућности, да се и ти други грађани, да се и ти опозиционери ангажују за режим, дакле, да се такорећи као опозиционери компромитују. Да овакав разлог нема много моралнога, мислим да о томе не треба много ни говорити. Али то није све. Ми не желимо да за своју политику, за свој програм и за своје држање никога да придобијемо било хонорисањем било путем неких прикривених превара. Желимо отворено пријатељство и отворено непријатељство. Нама је, а и земљи је потребно, да се у овим приликама зна свачији став и свачије мишљење, разуме се оно искрено и право мишљење, које је условљено схватањем јавних интереса, а не мишљење, које је диктовано каквим личним разлозима или незадовољством. Зато, дакле, немамо потребе и не желимо да одбијемо ничију сарадњу, а још мање, да до ње долазимо на овако недопуштен начин. (Чује се: Тако је).

Поред тога, ми не желимо никога да увлачимо у одговорност. Ја сам већ довољно истакао, а и сам Г. Министар трговине је подвукао, да Краљевској Влади и Народном претставништву није потребно какво тело, које би служило као неки заклон, иза кога би се у свакој прилици могли заклонити Краљевска Влада и Народно Претставништво. Ми смо добили једно сјајно поверење народно и ми тога поверења морамо бити достојни. А бићемо га достојни само тако ако будемо имали довољно храбрости да са својим схватањима, да са својим мишљењима и најбоље отворено и да сами примимо сву одговорност за свој рад, а не да стварамо каква посебна тела, иза којих би се Краљевска Влада и Народно Претставништво заклонили. Према томе, начелно отпада разлог г. Анђелиновића да такво тело треба да ангажује и друге.

Г. Анђелиновић је истакао и то, да ће делегиранци или бирали чланови Привредног већа бити много независнији у давању свога мишљења него

чланови Привредног већа који су постављени. Један закључак, господе, који се такође не заснива на солидној основи. По којој ће логици делегиранци или бирали чланови у давању свога мишљења бити независнији од оних постављених. Јер по истој логици, и једни и други зависе од некога: они који су бирали, одговорни су пред својим корпорацијама; они који су постављени од Владе, зависе од ње. Дакле, у колико уопште овде о зависности може бити речи; једни су зависни од корпорација а други од Краљевске Владе. Али има овде једна друга ствар, коју не треба изгубити из вида. Јер док корпорације, по правилу воде политику својих ужих интереса, дотле се ни за једну Владу не може казати да води политику ове или оне корпорације, овог или оног staleжа. Према томе, ако би се и претпоставило да постоји нека зависност чланова од оних који их шаљу у Привредно веће, ипак има више могућности да се чланови Привредног већа уздигну и да ствари посматрају објективније кад су постављени него кад су бирали или делегиранци.

Још нешто, господе посланици! Краљевска Влада поднела је овај предлог својом иницијативом. Она је желела да добије тело од кога може да добије мишљење стручно и објективно за привредна питања, те нема разлога да врши некакав утицај на стварање и формирање таквог мишљења, јер оно за њу није обавезно. Друго; она није морала да подноси овај законски пројекат, да се бојала стручног мишљења, ради чијег формулисања се установљава Привредно веће.

Према томе она нема никаква разлога да врши утицај, чак и ако би могла да га врши, на чланове тог већа.

Још једну напомену учинио је г. Анђелиновић. Он је истакао да је већина Одбора делила његово мишљење у погледу начина формирања Привредног већа пре подне, а да је по подне та већина променила став. Г. Анђелиновић ће, свакако, лојално признати, да сам ја један од оних, који није делио његово гледиште, да сам ја с обзиром на надлежност Привредног већа одмах стао на гледиште да оно треба да буде постављено, јер је то једна логична нужност његове предвиђене компетенције. Међутим, ни она госнода, која су у том погледу имала нешто другачије мишљење, нису била баш онако категорички загрејана његовим схватањем.

Пре свега у току саме седнице Одбора није било никаквог прегласавања, већ само разних напомена. Али, кад је после подне Г. Министар трговине и индустрије изнео све разлоге, који су руководили њега и Краљевску Владу да се одлуче за систем наименовања, који уосталом важи у свима земљама, онда су чланови одбора прихватили изнете разлоге. (Један глас: У Француској не важи!) Важи, па чак и у Немачкој. Јер кад једна корпорација делегира свога делегата онда Министар Привреде може да прави приговор у року за недељу дана. У том случају је корпорација дужна да делегира другог. А ако корпорација не достави име свога делегата у року од две недеље, њено право избора или делегирања отпада и претвара се у право наименовања Министра Привреде. И у једном и у другом случају то питање није тако чисто, и ми немамо нигде изборни систем у смислу, у коме га је предлагао г. Анђелиновић.

Озакоњујући овај и овако значајан пројекат, ми, господе посланици, можемо бити уверени да

вршимо један крупан народни посао; да вршимо своју дужност према народу и према земљи. (Узвици: Тако јел!) Једно овако стручно тело, способно да да стручно мишљење, тело које ће моћи вазда и у свима приликама да се нађе на услузи Народном Претставништву и Краљевској Влади, даваће гаранције да су питања привредног, економског и финансијског карактера, која буду излазила пред Народно Претставништво, довољно проучена, да су проучена од људи, који их довољно познају, да су проучена од људи, који у своме схватању нису руковођени нити сталешким, нити групним, нити ма каквим партијским интересима већ крупним општим народним и државним потребама и интересима заједничке и боље будућности. На овај начин, Краљевска Влада и Народно Претставништво имаће израђена стручна мишљења, која ће најбоље изражавати оне опште националне и оне опште државне интересе у области националне економије и у области социјалне политике, који постоје у даном тренутку и којима ваља предано и одлучно служити. Увођење у живот оваквог једног тела, поред стварних користи, које ће оно својом стручном сарадњом пружити Влади и Парламенту, имаће и благотворног моралног дејства, јер ће народ веровати да су закони, који су припремљени, проучени довољно и од стручних људи, који познају материју, и да су, ти закони рађени по објективном критеријуму.

Са свих тих разлога, господо, и сматрајући да ћу се на тај начин најбоље одужити и бирачима и целој нацији, изјављујем у име посланичке групе, којој имам част припадати, да ћу гласати за овај законски предлог и у начелу и у појединостима. (Бурно плескање).

Прејседник Др. Коста Кумануди: Има реч у име групе г. Др. Милосав Стојадиновић.

Др. Милосав Стојадиновић: Господо народни посланици? Није случајно, ако Народно Претставништво, у овом случају Народна скупштина, решава један од првих закона чисто економског карактера. Чињеница једна, коју морам, у почетку, одмах да утврдим. Ја тврдим, да, тако исто, није случајно, што се није извршила одредба Видовданске конституције, § 44 по којој је требао да се образује Привредни савет. И то, дакле, није случајно. Једна читава симболика ствари изражена је у ономе, што није свршено, према ономе, што се извршује ових историјских дана. Ово зато, јер природа ствари онога несрећног периода, чији смо ми наследници, искључивала је могућност решавања питања економског карактера. Зато што се нису решавала економска питања како је било диктовано потребама народа, зато је то стање пало, да би дошло друго, које је способно за решавање економских проблема.

Господо, отуда као наследници онога стања који посматрамо и правилно решавамо привредно политичка питања, који улазимо у област и анализу свих ових питања, ако не будемо дали могућности себи самима да решимо проблеме ове врсте, онда ја с правом, тврдим, да ово стање, које ми репрезентујемо има своје легитимне наследнике, т. ј. да то опет поновим, ако не будемо решили ове економске проблеме. Јер суштина проблема садашњице је у томе. Ја тврдим, да ћемо их решити и да ћемо их правилно решити. Први је доказ, што смо као један од првих законских предлога узели да решавамо предлог о Привредном већу, који решава чисто стручна економска питања. И радећи тако, одго-

ворићемо животним потребама нашег народа и његовим битним интересима. Радећи у томе правцу сређивања свих економских питања као преобладајућих у наше доба, верујем да ћемо истрајати на томе послу и одговорити ономе светом позиву, који нам је поверен на изборима од 8 новембра.

Овде је, господо народни посланици, реч о увођењу у живот једне посве нове привредне установе. Нема разлике међу нама у питању целисходности те установе. Питање: да ли она да се уведе или не, апсолутно се и не поставља. Реч може бити о томе: како да се она конституише, те да би се што више, рекао бих, органски, та нова институција, која се у живот уводи, везала за животне потребе нашег народа.

Реч је, дакле, о тој органској вези, између тих институција, које се стварају стварним потребама широких народних маса, чијем остварењу и задовољењу ми сви тежимо, да наши тешки поремећаји императивно захтевају стварање институција, које органски потичу из потреба широких народних маса. Немајући данас те институције, јер не постоје, ми морамо свима сретствима настојати, да их што пре уведемо у живот. И то што важи за сву институцију, важи и за све остале социјалне, економске, па и политичке институције свих врста. Господо народни посланици, реч је о томе, да се конституише Привредно веће, и то тако да што више одговара потребама које су његово стварање изазвале. Ми смо, господо, ову ствар проучавали дуго и дуго. Разлике су се у нашим мишљењима појављивале, али те разлике нису основна питања, као што је код предговорника мањине наглашено, нити је у одбору за проучавање овог законског предлога речи о разликама које су истакнуте. Тако на пр. нисмо се размислилазили у питањима односно снага појединих staleжа, нити је о томе у одбору било прегласавања.

Чине се приговори са многих страна да ли је потребна у општеј установи ове врсте. Ако апстрахујемо формалну страну тога питања, као и факт да је и у самој Престоној. Беседи наглашено, да је потребно да се она што пре уведе у живот, а тако анализирамо живот како наш, тако и свих народа света, који су, сваки у границама својих стварних потреба, приступили изналажењу многих путева и метода за отклањање тешке привредне кризе и свих нежељених последица, које из ње проистичу. Тако на пример видимо у Италији, да се фашизам поред својих специјалних метода за одржавање политичке владавине, бори и да економском социјалном животу да други смисао, смисао применом одређених економских система, за који фашисти верују да најбоље одговара потребама нове Италије.

Тако исто и све друге државе на путу су примењивања свих специјалних економских метода, рада и борбе, да при тежњи саображавања економских услова одговара потребама широких народних маса, и са изразитим циљем примене ових до степена привредне и социјалне спољности.

У Немачкој уводи се у живот, поред других мера, и установа диктатора цена — нешто што не постоји ни у једној другој држави. Специјалне прилике у Немачкој налагале су ову установу, на коју Немци лично полажу велику наду.

Енглеска Империја, која је грчевито чувала традиције о слободној трговини, и овим принци-

пима дала смисао економског живота кроз читаве деценије, нагло је прибегла систему пробихитивном, увозећи заштитну царину, коју су сад усвојили не само осведочени браниоци слободне трговине, либерали, него чак и претставници радничке класе, за коју се никада није веровало, да ће отступити од тих принципа. Али ето и они видели су једну неодољиву потребу измене економског система, којима се, да то нарочито подвучем, прибегло нарочито у последње време у животу свих народа света.

Веома је важна констатација, а то треба нарочито уочити, да у Европи данас владају поред принципа, на којима се заснива грађанско друштво, принципи приватне својине, који води порекло од велике Француске револуције, — појављују и успевају у својим тежњама и принципима колективизације, који се данас примењују у Русији, а она чини половину Европе. То је т.зв. систем пјатиљатке, који је наметнула Русија уз грчевиту борбу, не само да тај систем очува, него да га и оспори.

Та два система упоредно један поред другог са несумњиво јаким односима снага у сталном су тарењу и самим тим намећу потребу корените измене друштвених односа, у привредно-позитивном смислу речи у првом реду саображавања привреде и привредних установа неодољивим потребама народа и ширих народних маса. У низу тих социјалних заштравања ми видимо да су данас сви народи у Европи и у свету запади у једну неспољиву кризу, чије последице нико не може да претскаже.

И, господо народни посланици, из свих тих односа који се манифестују у Европи и у свету из тих поремећених прилика у свету резултира апсолутно неодољива потреба да се економске институције прилагоде потребама широких народних маса, а то значи да добију одређену привредно-политичку садржину и прави привредни смисао уз чување принципа на којима се заснива друштво садашњице. Имамо да рачунамо и са једном појавом, која је изузетно тешка. То је појава беспослице. Ја бих рекао да се не могу истраживати нићи наћи узроци кризе само у негативном изражају инфлације или на једностраном пољу чисте финансијске политике, него се ти узроци морају тражити у општој кризи, чије последице огледају и у факту да данас постоји беспослица која обухвата само у Европи око 13 милиона људи, који су без посла. Ми треба да будемо свесни тога да данас има преко 25 милиона беспослених у свету а, као што сам навео, преко 13 милиона беспослених само у Европи. За последње две године број беспослених се утростручио. Ето тих непријатних последица кризе која произилази из поремећених односа у свету! Ми морамо да се обазремо на те појаве у толико пре што данас нема више привреднога изоловања појединих народа, и у толико више јер су народи тешке привредно везани један с другим. Ми утврђујемо две ствари, два урока овоме злу. Један је узрок овако великој незапослености света у факту усавршавања технике а други у факту умањења волумена продукције.

Усавршавања технике које узима невероватне размере не мора увек да има за резултат умањење волумена продукције. Америка је у вези са недостатком радне снаге у прво време и квалификованих радника била принуђена да плаћа скупље наднице и зато је прибегла усавршавању машина до максимума. Интересантна је појава да се је у Сједињеним Америчким државама од 1919—1927, захва-

љујући машинизму и техничком напретку, број радника смањено за читавих 15%, док је волумен продукције порастао за 25%. То показује да број беспослених радника не резултира неминовно из усавршавања технике, којој смо толико захвални за прогрес човечанства, колико из опште привредне кризе. Према подацима Међународног бироа рада две трећине беспослених долази отуда што постоји општа привредна криза, а једна трећина због усавршавања машинизма и напретка рационализације чиме један део радне снаге постаје излишним. Интересантно би било да се тачно и ближе проуче те појаве. Није без интереса констатовати да су ти поремећаји проузроковали огромне губитке само у три државе од 1929 до 1931 године, и то у Немачкој пет милијарди двеста милиона долара, у Енглеској три милијарде и две сто милиона, а у Сједињеним Америчким државама 16 милијарди и пет сто милиона. Ово значи да је на крају 1931 године, господо народни посланици, губитак само у ове три земље изнео 29 милијарди долара. То су страховити поремећаји и губитци у међусобном односу држава.

Нису без значаја цифре статистичког одеља Међународног бироа рада, да само губитци за последње две године, који показују у еклатантној форми поремећаје социјалне и економске који су наступили, износе у Европи и Америци 35,000.000 долара. Та сума од 35.000.000 долара према извештају Међународног бироа рада три пута је већа од количине злата у свету, а један и по пут већа од количине новца која је у циркулацији у свету. Ја то наводим ради демонстрација поремећаја тих односа, и поремећаја, колики су губитци које је привреда два континента претрпела, а који су у вези са поремећајима који су наступили и који резултирају из неуређених привредних односа.

Према томе, господо народни посланици, ако се жели да реши социјално питање, немогуће је постићи ма какве резултате, ако се претходно привреда и привредни односи не ставе на што солиднију базу.

У првом периоду после рата приступили смо доношењу социјалних реформама, тако да је у извештају скупштинског одбора, када су у своје време подношени закони социјални наглашено, да социјалне реформе онда Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у оно време иду далеко испред реформама које су уведене од страних других, културнијих и социјално и привремено развијених држава. Интересантна је то ствар да смо ми испред народа старе културе, који имају јаче развијене радничке класе, и имали су јачу потребу за регулисање социјалних односа!

Ово се објашњава постојањем немилых појава после рата, јер је Европа из рата ушла у социјалну револуцију, која је неминовно налагала потребу брве социјалне санације. Наша држава је здраве привредне структуре, земљорадничка, ситно сопственичка, и она је учинила врло добро што је прибегла ефикасним мерама и ставила цео социјални проблем на здраву базу идући тиме испред догађаја.

Али не смемо да заборавимо, да смо радећи на социјалном пољу заборавили рад на другом пољу. Тако ми нисмо успели да израдим своје привредне системе, да створимо привредни програм. Ми смо заборавили једну ствар која је битна, а то је да социјална политика резултира из привредне политике, а не да привредна политика треба да никне из соци-

јалне политике. Кад смо већ поставили оквир социјалних рефорама, када смо ствари ставили у здрав оквир, онда је право да се питамо шта ћемо учинити са привредном политиком, јер у поратном периоду од 10 година није се успело да се то питање правилно реши. Тежња за здравом привредном политиком потпуно се поклапа и са интересима радничке класе и потпуно одговара духу времена, јер и сами радници признају да без напредне привреде ни најефикасније ни најнапредније социјалне реформе у друштву не значе ништа. Можете раднику донети ма какво социјално законодавство, ако немате здраву базу за напредну привреду, те реформе неће вредити ништа. Ако је препуштено, да се у једном периоду од скоро 10 година привредна питања ставе на здраву базу, и ако је хвала Богу решен социјални проблем, онда учинимо што до нас стоји и ставимо сада привреду и привредну политику на здраву основу. То морамо да учинимо, то тражи од нас садашњица и народни интереси.

Поставља се питање зашто нам треба Привредно веће? Зато да би оно било то тело које ће ући у испитивање свих економских и социјалних појава, како наше земље, тако и оних који су у међусобној и узрочној вези са другим народима, појаве које се манифестују у целом свету и имају неминуване реперкусије на привредни живот нашег народа. Ја бих само нагласио ово: ми смо, господо народни посланици, не успевши да уведемо одређене привредне системе и да створимо јасан привредни програм, учинили, да сви ти поремећаји у нашој држави давали врло негативне резултате, не само на привредном, него и на политичком, културном и на свима другим пољима.

Необитна је истина да је код нас за непуних 10 година увезено чисто аграрних продуката за преко 6,000.000.000 динара.

Једна еминентно аграрна земља, као што је наша држава, за преко 6 милијарди динара увезла је аграрних продуката! Ево само једне појаве која није истакнута довољно и која није проучавана. И као што нисмо утврђивали ни ближе испитивали ми видимо да нисмо, апстрахујући поједине случајеве, утицали ни на односе између појединих привредних редова у правцу њихове конструктивности и јачег изражаја њихове снаге. Не само да је земљорадник у том погледу остао запостављен, не само да је главна привредна грана запостављена, него ми видимо да ни једна друштвена појава није била подвргнута стручном испитивању и истраживању тако да би стварајући једну јасну слику свега онога што достоји могли да створимо одређене привредне системе. Ја апелујем на Краљевску Владу и верујем да ће, она морати што пре да створи и један институт који ће се бавити специјално проучавањем социјалних појава у вези са свима економским појавама. Нама то треба. То је један од битних захтева који се поставља. Ми смо то апсолутно занемарили. Ми нисмо дошли до тога циља. Сад је важно, на једној страни потреба привреде а на другој праћење промена и поремећаја који настају у животу наше државе и народа на томе пољу. Нужно је да имамо једно изразито стручно тело које ће све те појаве да анализира и да прикупља све податке, а ја држим да ће Привредно веће у форми једног института моћи да прикупи све те податке што данас недостају. Ми смо једна држава која, поред свега свог гломазнога апарата у државној статистици, није још успела

да има ни индекс цена. Отуда нисмо успели да међународном бироу рада достављамо податке овакве врсте које су нужне за нас и друге. Ми нисмо испитали ни читав низ других појава. Привредно веће замишља се као једно тело које ће да усредсреди целокупну стручну активност на привредно-социјалном пољу и да има за циљ праћење свих економских појава и свих друштвених покрета, тако да може у свако време да ставе Влади и Народној Претставничкој сав потребни материјал на расположење. То и објашњава код нас извесна размиможлажења у оквиру Одбора који је имао да проучи све ствари. У владином пројекту стоји да је Привредно веће самостално саветодавно тело. Ми смо, кад је већ нама било тако поднето, мислили, да његов састав треба да буде мало друкчији. Али, господо, народни посланици преокрет који је наступио у оквиру тога малог одбора, објашњава се чињеницом да је Краљевска Влада у лицу г. др. Крамера пристала да тај § гласи: да је Привредно веће стручно тело за привредна и социјална питања“ и, када смо успели да му дамо изразити карактер стручности, онда смо учили подређеност значаја неких питања око састава већа које би у обрнутом случају имали други смисао. Отуда и наша сагласност савладиним пројектом у погледу чланова већа и појединих корпорација чији су интереси довољно заштићени у своме законском пројекту.

Господо, Привредно веће не може да буде политичко тело нити тело са атрибутима законодавне власти. Ми смо то отстранили. Оно не може бити ни сталешко тело; оно може бити само стручно тело. Ја бих, господо, упозорио на чињенице да Устав у своме параграфу 24 говори о давању стручног мишљења, т.ј. карактер Привредног већа наглашен је као стручног тела. У Престоној Беседи говори се такође о стручном мишљењу и тамо је наглашен овај карактер. Ми смо, господо народни посланици, успели да у став први унесемо измену која гласи: „Привредно веће је самостално стручно саветодавно тело, за привредна и социјална питања“. Тако исто и у § 5 стоји „Привредно веће сачињавају претставници привредних редова и стручњаци у привредним и социјалним питањима“.

Самим тим, ми смо оно што је главно учинили, а и тичући само стручношћу умањили смо значај ствари које би биле спорне, ако Привредно веће не би имало карактер стручног тела. Ми му, дакле, не можемо дати значај који оно нема. Господо, неко је казао, не овде него на једном другом месту, зашто треба да буду заступљени и радници. Хвала Богу, међу нама се ово питање није ни постављало, а ми, сматрајући раднике као јаког фактора у процесу производње желимо да и они буду заступљени, и то у толико пре, што они обилују својим стручним претставницима. Али, господо, овде се поставља једно друго питање, оно што покреће г. др. Анђелиновић: да буде не 24 претставника пољопривреде, него да их буде 30. Ја бих, господо, одмах могао да изјавим, да ово питање у оквиру Одбора није било спорно. Ми смо на седници Одбора подвукли ту чињеницу, да оно што у Одбору није било спорно, не треба ни да се покреће у форми одвојеног мишљења. 24 претставника пољопривреде доста је у толико пре, што је и сам министар г. др. Крамер нагласио, да ће међу 15-наесторицом јавних радника бити и знатан број претставника идеологије пољопривредника, тако, да је и њима и на тај начин ап-

содрутно обезбеђена већина, али који у овоме стручном телу неће моћи да наглашује своје сталешке интересе. Г. Анђелиновић ремети однос, који је био оличен у Владином пројекту. Он на место 24 пољопривредника тражи 30. Он, г. Грга Анђелиновић, који је истакао важност других привредника редуцира овај број од 16 на 12. Несумњиво, да трговци и занатлије и остале гране, које су у вези с тим, не могу да се појављују у овакво незнатном броју и значају, а да се истовремено истиче значај тих сталешка. Према томе број, који смо усвојили даје свакако бољу пропорцију од ове коју предлаже г. Анђелиновић. Он број радника повисује за један. То је међутим непотребно. Он исто тако број јавних радника умањује од 15 на 12. А ми сматрамо да баш овај већи број од 15 даје могућност Влади да одатле може да издвоји и узме оне који су претставници пољопривредно-аграрне идеологије.

Господо, ја мислим да је ова политика о односу појединих сталешка у Привредном већу сасвим депласирана, да такој полемици није било места после измене, које смо учинили, а које су у томе да је Привредно веће овим изменама добило карактер не самосталног-саветодавног, него изразито стручног тела, и да су сви сталешки у овом телу у довољном броју заступљени. Не само да се сматра да овде хоћемо некога да запостављамо, а некоме да дајемо већу вредност или већи значај. Ми морамо имати стално на уму да смо тежиште појединих питања пренели баш на стручно решавање појединих питања и са социјално правном пропорцијом тако да је сада смешно што у оквиру себе самих набацујемо питања о значају и запостављању појединих сталешка. Ми признајемо привредницима заслуге као конструктивном елементу. У првим годинама нашег новог живота кад смо били усред борбе нежељеног пречанског фронта, и када је озбиљно угрожавано нашем јединству, наши привредници били су ти, који су истицали принцип неприкосновенога народног јединства и државе, и који су га носили на својим плећима и у свима моментима истицали потребу чувања народних тековица, не поводећи се никад за сепаратистичким тежњама. Они су, дакле, били ти који су идеју јединства и нације државе чували и носили на својим плећима и организацијама; они су претече онога што ми данас радимо и зато ми имамо вере у њих.

Не може бити то спорно за нас, јер цело Привредно веће овако замишљено тежило је да се привредним редовима што више изађе у суерет и да им се да могућност, у оквиру тога закона, да могу давати своја мишљења о појединим законским предлозима. Ја мислим, да би, баш зато што смо сви дали мишљење о потреби што јачег учешћа привредног сталешка као сарадника на једном крупном националном и државном послу, било депласирано даље полемику о томе водити да ли број 30 изражава вредност сељака или број 24.

Господо, Привредно веће целим својим бићем, својим смером, оним што му се у дужност ставља, органски је везано за све привредне редове и Влада мора да води рачуна о томе да из тих редова, из сталешких друштвених редова, узима своје претставнике, и она ће о томе водити рачуна. Кад смо ми овде о томе уверени и када је пројекат владин намењен у смислу наглашавања јаче стручности, онда смо уверени да су подређеног значаја нова питања, којима се иначе придаје особита важност.

Ја мислим, господо народни посланици, народи су вечити, а привредне установе које се везују за потребе народа у циљу да их задовоље, оне нису и не могу бити вечите. Останимо при овоме и оваквом Привредном већу, а ништа нам не стоји на путу да ми, саобразно измењеним приликама наше државе и потребама нашег народа, евентуално тај закон мењамо, или конструирамо једно ново тело које ће одговарати промењеним приликама живота.

Господо, ово што ми радимо један је добар покушај на путу изграђивања једног привредног система. Ми смо нагласили и у прошлим говорима својим да идемо ка југословенству, које је стављено на сигурну базу, и да се сада боримо да му дамо што шири економски и социјални садржај. Привредно веће везано је органски за живот нашег народа и ми сматрамо да је ово један врло добар, један сигуран пут, један добар покушај за стварање даље широке југословенске идеологије, којој ми тежимо да дамо широк економски и социјални смисао, а ако се буде указала потреба ми ћемо моћи да ту установу мењамо онако како буде одговарало промењеним приликама нашег народа. (Бурно одобравање и узвици: Живео!).

Прејседник Др. Коста Кумануди: Да прекинемо, господо, ову седницу и да је продужимо данас у 4.30 часа по подне.

Седница је прекинута у 12.30 часова.

Наставак седнице у 17.25 часова.

Прејседник Др. Коста Кумануди: Настављамо данашњу седницу. Има реч Г. Др. Милан Поповић.

Др. Милан Поповић: Господо народни посланици, држим да је потребно да се код овог претреса о Привредном већу што више говори и о привредној кризи, и да што више народних посланика узму реч и изнесу своја опажања и мишљења, како би се с једне стране могле по потреби уцети и надопуне у сам тај законски предлог, а с друге стране како би се могли будући чланови тога Привредног већа послужити колико толико са овом нашом дебатом код доношења свога предлога за санирање ове привредне кризе. Знамо из историје да су сви социјални покрети били мање више привредне природе, од најдавнијих времена па до данас. Такве природе био је и аграрни покрет и борба браће Граха за политичко-привредно ослобођење и изједначење плебејаца у римској републици.

Такве природе био је устанак хрватских сељака под Матејем Губцем у Хрватском Загорју, и устанак словенских сељака против властеле, те коначно устанак Срба на дахије. Тако дакле у претежној већини природни односи и процеси управљају друштвеним и државним животом народа кроз целу историју. Према материјалистичком схватању историје којој су оснивачи и претставници, као што је познато, Карло Маркс, Фридрих Енгелс и познати амерички антрополог Лунс Морган, главни и одлучни фактор у историјском развоју народа и уопште човечанства, није ни човечји интелект, ни његове страсти и наклоности, него економска друштвена основа, начин производње и подела материјалних добара потребних за живот. И као што психолог тражи објашњење психолошког живота индивидуе у његовој физиолошкој организацији, исто тако и социолог треба да тражи објашњење друштвеном животу у организацији привреде, начину производње и поделе материјалних до-

бара. И као што је живот индивидуе условљен њезином физиолошком организацијом, исто тако и друштвени живот, морал, правда и друштвене установе, условљене су економском организацијом, начином производње и поделом материјалних добара. У даноме тренутку привреднога развитка, кад рад постаје продуктиван и кад богатства постају обилнија, стварају се друштвене класе са супротним интересима и настаје борба између тих привредних класа. Ова непомирљива борба између појединих класа код појединих народа и онда самих народа између себе, јесте заправо и садржина читаве историје. Но саме класе и њихове вековне борбе одређују се привредном организацијом, начином производње и поделе материјалних добара, карактеристичних за сваку поједину епоху. И ако нисам у целини присталица оваквог материјалистичког схватања, ипак му се мора признати у великом делу исправност. И ова општа привредна криза последица је тог економског развитка и борбе друштвених класа између себе у појединим народима и појединих народа између себе. За сада изгледа да је најтеже питање како треба решити ову привредну кризу и у томе је задатак не само државне социјалне политике, него и сваког појединца и читавог друштва.

Већ сада можемо казати да постоји читавој литератури о узроцима привредне кризе. Тако једни наводе, да је узрок привредне кризе хиперпродукција нарочито пољопривредних производа чиме се знатно обарају цене. Други су мишљења, да је узрок привредној кризи рационализација која уклања многе раднике из многих предузећа чиме се ствара беспослица, умањивање потрошачке снаге беспослених радника и тако ствара сиромаштину и гладовање. Многи економски писци су мишљења да је највећи узрок светској кризи наоружање. Они резонују овако: све државе и народи после светскога рата почели су да се наоружавају за сваки случај и да подижу своју индустрију и своју привреду и да се на тај начин што ефикасније еманципују од иностранства за случај рата. Народи и државе сматрали су то првом својом бригом и дужношћу, док су се тек у другом реду бринули за своје међународне одношаје те је тако долазило до општег неповерења и несигурности. То је био и повод да су се све и националне валуте почеле колебати и да је тако настала и валутна криза. Статистичари нам тврде да се годишње троши у свету на наоружање двеста милијарди франака. Занета баснословна свота, и ми са задовољством можемо похвалити онај пасус у Престоној Беседи Његовог Величанства Краља, да наша држава што се тиче ограничења наоружавања спремна је на сваку жртву, у колико се тим ограничењем не дира у безбедност и сигурност наше државе и нације. Осим тога у свима државама, у појединим занимањима и појединцима влада онај исти послератни дух, да се што више и што брже и лакше заради на туђ рачун, не бирајући средства. Нестало је оног пређашњег привредног морала који се задовољавао и са мањом зарадом, и уз већи напор, а који је потребан за сваки нормалан економски и социјални поредак и напредак. Ми сви знамо да у свету има на претек и производа и да има и новца, па ипак видимо, да је криза у животним намирницама и у новцу. Нема за неког животних намирница, а за некога нема новца. Значи да у организацији привредној није нешто у реду, да није у реду социјални поредак и социјални међусобни одношаји између

појединих социјалних занимања и сами одношаји између појединих народа. Тако познати немачки национални економ и финансијер Валтер Ратенау 1917 године у својој књизи „Ствари које ће доћи“ пише на једном месту ово:

„Човечанство захтева нови поредак у животу и привреди за своје одржање и обезбеђење“. У будуће власност, производња, потрошња и потребе не могу бити више приватна ствар. Оснивач социологије код Француза Огист Конт каже на једном месту: Државе су биле најпре феудалне, сад су грађанске али показују тенденцију да постану и социјалне.

Оснивач познате теорије о релативитету професор Ајнштајн бавећи се прошле године у Калифорнији дао је Ептону Синклеру о привредној кризи ову изјаву: Садања привредна криза, по моме мишљењу, позитиван је доказ да садања наша привредна организација не одговара садашњим потребама. Овај приговор не сме се узети као оптужба него као потстрек да се нађе такво привредно уређење које ће онемогућити угрожење егзистенције људи.

Бивши професор Кијевског универзитета и руски научник, а сада професор Љубљанског Универзитета, професор Спекторски казао је за привредну кризу: Садања криза би се знатно олакшала кад би цивилизовани народи дошли до увиђавности, да се срећа појединог човека не сме оснивати на несрећи другог човека и она је политика најбоља која не долази у сукоб са моралом.

Изгледа међутим да и у привредном развоју и животу има неких сталних појава и понављања као и код других. Сличну привредну кризу преживео је свет и 1857 године. Бечки професор и национални економ Др. Алберт Шефле написао је о тој кризи књигу 1858 г. под називом „Трговинска криза у години 1857“ у којој слика тадашње економске кризе света које су скоро сасвим индентичне са садашњом привредном кризом. И како се тада привредна криза није зауставила на граници појединих држава, ма да су тадашње саобраћајне прилике биле још тако рећи у повоју. Даље професор Шефле прича, да је и та привредна криза из 1857 била скоро сасвим индентична са светском кризом из године 1799, па је тога мишљења, да се привредна криза лакше и пре преболи ако се што мање употребљавају наплативна сретства и што мање ограничава слободна игра и утакмица господарских, привредних снага и прилика. То нас уједно упућује да се овакве кризе решавају у исти мах и код појединих народа, дакле национално, и онда поједини народи између себе, интернационално, као што се то и у новије време са извесних страна дознаје, чине покушаје сад са мање сад са више успеха.

Познато је национално економско начело да се цене појединих артикала и у опште робе равњају према понудама и тражњи. Међутим, у пракси то се начело газди и демантује, као што је то и сада случај са силно опалим ценама свих пољопривредних продуката, што је, у осталом, и узрок ове привредне светске кризе, а што се постизава међутим вештачки, картелисање, о чему ћу још поближе говорити. Природно би дакле и праведно било, да се цене свих других продуката и артикала равњају према ценама живота и марве не само због тога, што су ти артикли неопходно потребни за свакога човека без разлике, него и због, тога, што се са продукцијом тих артикала бави 80% нашег народа. Па кад се силним падом цена тих

артикала, које производи 80% нашег народа, ослаби куповна снага, онда се мора и те како осећати и то у привреди и настати поремећаји и криза.

Даљи разлог, зашто цене пољопривредних артикала лакше, брже и у што већој мери падају него фабрикатима и фабричким производима, јесте тај, што фабричка предузећа, која купују и прерађују пољопривредне сировине, мање више, као што су у осталом код нас и фабрике шећера картелисане, имају на располагању великих кредита, капитала, и могу лакше и дуже да издрже коњуктуре и да чекају, него што то могу да чекају врло слабо и никако организовани пољопривредни продуценти, ратарни, земљорадници. Истина је, да ми имамо врло леп број разних ратарских или земљорадничких задруга у држави, али то није доста, јер докле у свакоме месту не буде таква задруга и док све те задруге не буду повезане у своје савезе, и док не буду тако организоване, да могу самостално одређивати цене својим производима и одржавати их на одређеној висини, та организација неће имати потпуно успеха и биће увек експлоатисана од других привредних група. Само између једнаких или приближно једнаких привредних субјеката вреди начело слободне утакмице, иначе привредно слабији мора подлећи и страдати. Економском прогресу и развиту и привредном прогресу није сврха да ствара богаташе, него да ствара опште благостање. Картелисања разних предузећа индустрије, могу не само суверено, монополистички да одређују цене својим производима, него да индиректно утичу и на цене пољопривредних продуката, као што у осталом код нас чине и фабрике шећера са продуцентима шећерне репе. Питање картела код нас законски још није ни додирнуто. Истина је, да код нас нема у томе опсега и у томе броју картела и трустова као што има у другим индустријским земљама, али код нас има таквих cartelisaња, као што је већ напред споменуто, cartel фабрика шећера код нас, који могу да утичу на цене пољопривредних продуката, и држим да би и то питање картела требало решити.

Ја сам још године 1905 написао књигу „О cartelima и трустовима“, у којој се расправља и приказује развитак и постанак cartelа, њихове добре и рђаве стране, и о томе како су се државе бориле против свих тих cartelа, било судским, или административним путем, и ја могу рећи да су та разлагања још и сад актуелна. Чехословачка република хоће да реши питање cartelа. Крајем 1931 године Министарство правде израдило је нацрт закона о cartelima. У томе нацрту предвиђа се привредна комисија, која ће рад тих cartelа да контролише. Предвиђене у нарочите одредбе, којима се регулишу споразуми о ценама, о кредитима и о трговини cartelа. Господо, капитал, односно новац социјалан је производ, и као такав има и треба да служи општим социјалним и друштвеним сврхама. Његова је улога да служи баш тамо где се осећа највећа потреба, а код нас то је пољопривреда. Капитал, односно новац, данас у овој привредној кризи, игра врло велику, можда и пресудну улогу. И ова привредна криза уједно је и криза капитализма и мора што пре да се саобрази садашњим потребама и циљевима друштва, а ако не, он ће се сломити. Разна велика привредна предузећа издају велике суме на плате и тантијеме својим чиновницима, чиме се покупује новац и каматњак, што нарочито покупује ова тешку привредну кризу. Дужност је дакле свих

меродавних фактора и државе, и претставника капитализма, да пораде сходним мерама, како би се капитал упутио и праведно провео кроз све друштвене редове уважавајући при томе принцип саме привреде. У садање доба развијених комуникација, телеграфа, телефона, радија ит.д. може се узети да је читав свет једна не само привредна, него и духовна културна целина, и јединица, у којој се стално врши размена сировина и продуката, а тако исто врши се и размена духовних продуката. Садашња привредна криза је уједно криза размене економских добара, јер царинске препреке стварају запреке, да се размена добара не врши онако како би одговорило међународној потреби.

И на то европске државе троше једну четвртину свог читавог прихода. Друштво народа у фебруару 1930 године сазвало је конференцију у Женеви, која је радила на томе да се успостави царинско примирје, и у циљу да државе одустану од повећања царинских тарифа, но, као што нам је познато, то није успело. После се радило на томе да се оснивају регионалне царинске уније, као што је Балтичка, Подунавска ит.д. дакле у земљама, где привредни односи нису у великој опреци. Но најефикасније сретство је за то европска царинска унија, за коју се нарочито заузима и бори француски Министар Бриан. На томе су се сукобила два супротна начела, наиме да ли ће се политичка питања подврћи привредним питањима или ће се привредна питања подврћи политичким питањима. Кад се међутим уважи да је од 280 вођених ратова у Европи 250 вођено једино из економских разлога, онда је појмљиво и разумљиво да се политичка питања морају подврћи економским питањима и да је Европска унија једини излаз и спас свима европским државама и нацијама и за њихову културу. Напред поменутом рационализацијом лакше се, брже, са мање капитала и радних снага и више производи, те подузетници добијају и већи приход од тога, док се на другој страни као што смо видели, ствара беспослица, немаштина, осиромашење, гладовање. Рационализована је производња, но није уједно рационализована и потрошња. Рационализована су разна предузећа, али није рационализовано и само друштво, сама структура друштва није подешена према тој рационализованој производњи. Видели смо како велика предузећа, велике банке троше велике суме на плате, на тантијеме, што све иде мање више на терет најширих слојева народних, ратара, радника и улагача, а што све нарочито покупује уз то и новац. Укратко, створена је таква ситуација, да је на једној страни обиље и новац, а на другој страни немаштина и глад. Ти привилеговани елементи стоје сада по страни и чекају свршетак кризе, док је држава и друштво преузело на себе дужност да помаже и исхране беспослене, гладне и сиромашне и да један део народа од укупног националног прихода и зараде не добије скоро ништа или врло мало, док лавовски део остаје оној привилегованој страни. Овом приликом мимогред истичем како би било потребно да се на неки начин организују и улагачи уштеда у новчаним заводима, па да на било који начин дођу у могућност да и они учествују код манипулације са својим улозима, те да се што пре донесе закон о банкама и о заштити улагача.

Господо народни посланици, ја сам мало опширније говорио о привредној кризи да бих могао оправдати своје неке напомене које ћу учинити код овога

пројекта о Привредном већу. Прије но што је изашао Устав од 3 септембра 1931 г., који предвиђа оснивање Привредног већа, ја сам, размишљајући о привредној кризи, у томе смислу написао у јулској свесци Загребачке економске ревије „Банкарство“ чланак под насловом „Социјални савет“, у коме сам чланку заступао мишљење, да би тај Социјални савет имао да даје мишљење и савете не само о привредним, него и о другим нашим питањима, дакле о културним и политичким питањима, па сам дао то и тако име тој установи која се имала основати. Привреда је реална основица нашег живота, наше егзистенције, тиче се свих сталежа и занимања без разлике, па је онда природно кад та целина, народ, друштво представљено у свима занимањима, по разним својим органима, расправља по свима питањима која се њега тичу, дакле не само о привредним питањима него и о политичким питањима, о културним питањима. У тај Социјални савет имали би, дакле, да уђу претставници свих привредних, културних, радничких установа и организација, политичари, претставници науке, уметници, религије, укратко претставници наше духовне и материјалне културе. Тај Социјални савет имао би дакле да буде нека синтеза читавог нашег привредног, културног и политичког живота, био би на неки начин посредник, регулатор и контрола код свих односа свих занимања у држави, јер су досада сва занимања уређивала своје интересе без обзира на интересе других занимања и без обзира на интересе целине, те је зато и долазило до супротности и неједнакости и између разних сталежа и између појединаца у народу.

Укратко, тај Социјални савет као крајњу мету имао би да остварује што је могуће више социјалну правду, јер ми знамо да све кризе и привредне и духовне последица су социјалне неједнакости и неправде, као што нас у томе учи историја од давнина до данас. Тај Социјални савет имао би да изравњаје социјалне опреке у народу и да читава наш живот, социјални, привредни и политички приводи у природне колотечине. Круг овог Социјалног савета био би куд и камо шири и ефикаснији него овог Привредног већа које је нама предложено, јер би био на широј основи, јер би имао поред осталог да даје своје стручно мишљење не само о привредним, него и о културним и политичким питањима, о свима питањима нашег народног и државног живота.

Наш привредни живот не да се стварно оделити од културног и политичког живота, па с тога кад хоћемо да стварамо један саветодавни орган за уређење привредног живота, нема разлога да истовремено не учинимо то и за политичка и културна питања, и на тај начин добијемо један орган који ће водити рачуна и давати своја мишљења по свима тим питањима. Ја сам уверен, господо народни посланици, да би овакав један Социјални савет био од неочењиване вредности по целокупан наш политички и привредни живот и да би нам служио на част, и нама овде у Скупштини а и нашем народу и држави, јер такве установе нема ни код једног другог народа и државе на свету. Ја бих молио Краљевску Владу и Г. Министра трговине да о овим мојим напоменама поведе рачуна и да им изађе у сусрет.

Господо народни посланици, ми смо демократски народ и држава. Савремена демократија, модерна демократија није више само политички појам него и привредни и културни појам, и не задовољава се више само политичким правима, слободом и једна-

кошћу, него тражи и културна и привредна права и слободу и једнакост. Сва та питања у најтежијој су органској и каузалној вези и решавати једна од њих, без обзира на друга, па би било успешно. Из тих разлога, господо, ја држим да је оснивање социјалног савета или социјалног већа, онако како сам га ја изложио, једна потреба. Господин Др. Стојадиновић се у свом говору изразио како би то Привредно веће требало да пађе саветодавни орган и за друга социјална питања. И он сам осетио је правину овог законског предлога, кад је дошао на мисао, да нам је потребан један орган који би давао савете и мишљења и за нека друга а не само за привредна питања, али он није дао конкретну форму тим својим излагањима. Ја држим, међутим, да се овим мојим напоменама и мојим предлозима та правина може да попуни. Са техничких разлога држим да би се овај законски предлог могао врло лако допунити: место Привредног већа могло би се рећи Социјално веће или Социјално-привредно веће. Задатак тога већа био би, поред осталог, и тај, да даје стручна мишљења не само о привредним, него и о културним и политичким питањима. На завршетку молим господу другове и народне посланике да ме помогну у мојим предлозима, а молим и читаву Скупштину за то. (Одобравање и плескање).

Поштрејседник Карло Ковачевић: Има још 16 пријављених говорника. Да би се дебата могла завршити на време, молим господу посланике да у својим говорима буду краћи. Има реч народни посланик г. Миланко Милутиновић.

Миланко Милутиновић: Господо народни посланици, пред нама је пројекат закона о Привредном већу. За установљење Привредног већа као законодавног тела речено је и у самој Беседи Њ. В. Краља од колике је важности. Ово питање није покренуто тек сад, оно је покренуто још пре 10 година као питање од велике потребе, када је истакнуто да је потребно његово увођење у живот. Али, господо, то се питање није могло решити из разлога тога што није било у Скупштини слоге и што није било јединства. Ја као народни посланик од 6 јануара могу смело да кажем да се нису могла решити многа важнија и много крупнија питања због тога, што када је један народни посланик излазио на говорницу да говори, њему се није дало да говори. Сад међутим овом приликом, ја мислим, да се не може казати како не може да се ради и како нема слога, и не знам ово и оно. Установљење Привредног већа, господо, мене нарочито радује, јер ће у њега ући и људи из наше пољопривреде. По законском предлогу о Привредном већу улазе у њега 28 представника из пољопривреде, задругарства и шумарства, 5 претставника радника и приватних намештеника и 15 претставника јавних радника из области привредне и социјалне. Господо, јасно је да мора кренути на боље, зато што ће ту доћи људи опет из народа, који ће знати какво је стање у народу и моћи да дају потребне инструкције које буду од њих затражене. Ви знате једну нашу стару сељачку пословицу која каже: „Где је више јаја, ту је гушња чорба“. И зато, господо, ја сматрам да ће увођење Привредног већа у живот бити од велике користи јер пред нама стоји велики број закона које треба решити, од којих ћу ја поменути само неке. Ако мислимо да се ублажи криза у народу, која је нарочито захватила нас сељаци, ја мислим да ће се Влада постарати да уради шта је потребно. А да се Влада

стара уверили смо се за ово кратко време. Донета су од Народне скупштине два закона: Закон о снабдевању сиромашних земљорадника и радника дрвима и продаји на мало, и Закон о одлагању извршења одлука и опраштању новчаних казни по шумским кривцима. Кад се је Влада постарала да се донесу ова овако два важна закона, којима је циљ ублажење кризе, у року од два дана, јасно је да ће се Влада и у будуће старати да се ублажи ова криза. Ова два закона која су за два ова дана донета, у пређашњим скупштинама до 6 јануара, нису могла да се донесу ни за два месеца.

Господо народни посланици, мој крај је брдеки и у моме крају сељачки народ живи искључиво од воћарства и сточарства. Наши су се воћњаци међутим сада већином исушили, али и онда када су они били добри, ми смо продавали ракију 7—8 динара кило, а сада су воћњаци већином исушени и када се не може наћи више него један педесети део шљиве од онога што се налазило пре 5—6 година, ми напу ракију дајемо за 2—3 динара кило. Сем тога напомињем да ми сељаци на један хектар земљишта под воћњацима плаћамо 3 пута више пореза него што плаћамо на један хектар земљишта под њивом, и кад већ плаћамо порезу 2—3 пута већу на воћњацима него на њиву, мислим да је и оправдано да нас ослободе од ове трошарине.

Опет напомињем да се толико рада није могло свршити ни за два месеца.

Господо народни посланици, наш народ се налази у једној тешкој економској и финансијској кризи и надајмо се, да ће се најновијим законима решити и раздужење сељака. Ми сматрамо да ће баш ово Привредно веће, које сада уводимо у живот, доста допринети доношењу овога закона, а ја овде смело кажем, ако се овај закон не донесе, ми сељаци просто имамо да скрахирамо. Узмите само ово у обзир, онда када смо се ми задуживали и куповали земљу и сток, куповали смо једну краву за 5000 динара, а једне волове за 8000—10.000 динара и камата је тада била 12%—14%. Сада када треба наше дугове да одужимо, ми продајемо краву коју смо платили 3000—5000 динара за 500 динара, а оне волове које смо платили 8000—10.000 динара продајемо за 1000 динара. Камата место да је сада мања, она је од 14% попела на 28%—30% па и прелази преко 30%.

Господо народни посланици, цео народ који нас је бирао управо је очи у нас, очекујући да види шта ћемо ми сада урадити и да ли ћемо народ спасти од ове беде у коју је упао. Ми, господо, кад будемо отишли, нећемо моћи више да кажемо: Нисмо могли да радимо, јер није било слоге међу нама, као што смо то раније могли да кажемо. Господо, сада је баш слога и зато смо сада у стању и да радимо и да помогнемо народу уз помоћ Владе. Баш се у пројекту овога закона каже да ће ово Привредно веће имати и ту функцију, да решава о трошарини, и ја сматрам да ће овај закон допринети да се трошарина укине.

Ја сматрам, да ће се увођењем Привреднога већа у живот и доношењем овога закона постарати уз припомоћ Краљевске Владе да се од ове трошарине ослободимо.

Господо народни посланици, увођењем Привреднога већа у живот сматрам да ће се учинити доста да се смањи царина, а смањењем царине, мислим, да ће наши производи на боље кренути и да ће постепено тако и те кризе нестати која је захватила цео свет.

Као што се види, у ово Привредно веће ући ће стручњаци из свих професија, и сматрам да ће то Веће доста допринети да се измени инвалидски закон. Ко данас има много инвалида, којима је, како знамо и на који начин, укинута инвалидска потпора. Ја ћу напоменути једнога... (*Русија Ђокић*: То није инвалидско питање!)... Кад будеш говорио, ја теби нећу упадати у реч. — Ја ћу напоменути једнога човека из села Горачића, Владимира Сипчића, који нема десну руку, и тај човек ни до данас не прима инвалидску потпору. Ја мислим да онај који је остао без руке и ноге, има прева на потпору, и сматрам да то инвалидско право потпоре не треба укинути. И зато сматрам увођењем Привреднога већа у живот, а уз припомоћ Краљевске Владе и нас који смо овде, да ће се то питање решити и да ћемо се постарати да ти инвалиди добију потпору, и да се тај закон измени.

Господо народни посланици, велика је незапосленост, а чим је велика незапосленост, онда је мала потрошња. Зашто? Зато што онај који не може да се запосли, кад нема посла, он нема у цену новаца да купи хлеба и с хлебом. А кад је запослен, он има да купи једно и друго. Што је већа запосленост, већа је и потрошња и веће су цене наших земљорадничких продуката. Ви добро видите, кад долазимо и кад излазимо из Народне скупштине да нас чекају велике масе света, и да нас једни вуку за доку, а други за руке, и моле да им помогнемо.

Ја ћу неколико речи да кажем, — нека се то не сматра као оптужба, него ради евиденције да се посаветујемо, да се договоримо. Ја мислим да се увођењем Привреднога већа у живот, и сама Краљевска влада треба да буде за то, треба да предвиди да пензионери, који су по другим надлештвима, имају или да се одрекну своје пензије, а примају плату, или да уступе место другима да се запосле. (Пљесак.) Има пензионера, ја их знам, нећу да их спомињем овде у Београду, али и у Чачку, где су поједини запослени, а пензију коју примају дају на књижице у завод, и од оне плате, коју примају као запослени, издржавају своју породицу.

Господо, да ли је право да рећемо један човек има два комада, а други да метне руку за појас и да му крче прева. Ја мислим да ће се увођењем овог Привреднога већа у живот, а уз припомоћ Краљевске Владе, ова криза ублажити, и мислим да ће се о овоме повести рачуна да се у току ове сесије донесе Закон да ко има пензију, нека живи од његове пензије, а ако хоће неко место, нека се одрекне своје пензије, те тако да се направи место и другим људима да се унеше.

Господо моја, ја сам као сељак колико сам знао говорио, јер сам учио четири разреда основне школе и немам гимназије. Све ово што сам говорио, говорио сам овако како ја мислим и како мисли мој народ и изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Пљескање).

Пойтпрејседник Г. Карло Ковачевић: Реч има народни посланик г. Миливоје Ђ. Исаковић.

Миливоје Ђ. Исаковић: Господо народни посланици, поднетим законским предлогом Краљевске Владе искупила је и своју реч и обећање дато са највишег места. Жеља толиких генерација, једна од условних тачака многих резолуција разних привредних организација, најзад и жеља првог југословенског парламента овим законским пројектом налази се на путу остварења. Наш привредни свет, онај који истински интензивно привређује преко

Привредног већа, док не дођемо до форума, са кога ће моћи дати своје мишљење по свима привредним питањима, која га интересују. И само ово за мене било би довољно да се одредим за овај законски пројекат. Али постоје и други разлози који ме чине задовољним. Начин на који се предвиђа састав Привредног већа потпуно одговара потребама и садашњем времену. Он искључује сваку класну борбу и прорачунски обухвата све гране наше привреде. То је у толико било потребно, јер ове класне борбе, нарочито у последње време узеле су таквога маха да су довеле у питање читав рад наших привредника. Наш привредни живот не сме бити у знаку класне борбе, у знаку борбе грана и овај законски пројекат потпуно то искључује и с тога је прихватљив. Он је и правичан, јер према важности привредних грана предвиђа и заступање, и не искључује ни једну грану, као и што претставницима грана не намеће класну искључивост, него им ставља у дужност да хармоничним радом допринесу консолидацији наше државе и привредном напретку њеном. Успех привредни зависиће од људи који у њему буду били. Класној искључивости ту није место.

Такви су, то је моје скромно мишљење, уз извознике у канцеларији компромитовали један од најхуманијих закона, а то је закон о пененици. Још мање ће места бити привредним аматерима. Привредник је онај који привређује и себи и другима и само таквима је место у Привредном већу. Дубоко сам уверен да ће при избору Краљевска Влада тако поступати. А с обзиром да још има доста пријављених говорника, указујући на ово што сам мало пре рекао, да би дао могућности и другима да изнесу оно што је основно у овоме питању, и са свега изложеног изјављујем да ћу за овај законски предлог Одбора гласати и у целости и у појединостима. (Аплауз).

Пошћерсејседник Карло Ковачевић: Реч има народни посланик г. Михајло Кретић.

Михајло Кретић: Господо народни посланици, кад не бих познавао прилике мога краја, кад не бих знао у каквој се беди и невољи налази мој народ и целокупан наш народ, ја не бих изашао на ову трибину да узем реч и да проговорим о тој економској кризи. Али сматрам, пошто познајем тешкоће у којима се наш народ налази, да ми је дужност, да, као народни претставник, помогнем Краљевској Влади и Скупштини, изношењем свога мишљења, да на неки начин ублажим економску кризу, јер сам свестан да ту кризу не можемо решити, јер није то само код нас него је тако у целом свету, а да је само наша невоља, ми би је лако решили.

Краљевска влада, имајући у виду те тешкоће у којима се налази наш народ, имала је идеју да донесе овај законски пројекат, који треба ових дана да изгласамо, а то је закон о Привредном већу.

Ја поздрављам ту иницијативу Краљевске Владе, јер ми даје доказа да Краљевска Влада схвата тешкоће у којима се наш народ налази, али отворено кажем, да немам вере, да ће та установа помоћи штогод решењу, ублажењу ове кризе. Ма да су предговорници причали о корисности ове установе, ја имам своје друго мишљење, мишљење опортунитета. Кад знамо форму у којој се наши закони доносе, кад знамо да имамо два законодавна тела: Скупштину и Сенат и кад знамо, да сви законски предлози треба, пре но што дођу пред Скупштину, да иду у Одбор,

а кад се зна да се наш народ налази у катастрофи, ја мислим да нашем народу, ако хоћемо тешко стање да лечимо, треба брза и хитна помоћ; јер само брза помоћ права је помоћ. Иначе одлагање и спора израда законских пројеката, нарочито сада, у данашњем тешком времену, а још кад знамо, да се за ту установу траже материјални издаци, ја се бојим, да се не одлучи са ублажењем ове кризе.

Сви предговорници, а нарочито г. Министар трговине, он је баш рекао, да је Краљевску Владу подстакло да овај законски предлог поднесе, резултат искуства страних земаља. И бацно се баш на онај закон који влада у Француској. Ја мислим да је то зло, што ми увек узимамо примере других земаља, а не узимамо онако како ће тај законски пројекат бити целесходан за наше прилике, и не узимамо га у времену, кад је он применљив.

Кад се један закон гради, мора, приликом доношења једног законског предлога, да се води рачуна о времену и приликама. И Французи су тај закон и ту установу установили на време, онда, кад није било кризе, те су на тај начин спречили и нису дали да се криза појави. Моје је мишљење, да један законски пројекат треба да лечи једну ствар, али кад је болест ухватила маха и прети катастрофи, треба хитно лечење, и не сме се отежавати ствар. Пошто се већина сложила са овим предлогом и пошто ће тај законски предлог проћи, ја ћу на сам законски предлог да дам своје мишљење. Ја сам члан тога Одбора за Привредно веће и кад се решавало о начину формирања Привредног већа, појавила су се два различита гледишта. Једно гледиште заступано је од чланова Одбора, да формирање тих чланова Већа треба да буде путем именовања, а друго гледиште било је, да формирање чланова буде путем делегирања. И ја сам био присталица овога другог гледишта из два разлога и објаснићу зашто. (*Гласови*: Већина се сложила!) Објаснићу зашто сам поштовалац принципа већине. Два разлога су за овај систем делегирања, која су нас руководила, да бранимо такво мишљење. Ти су разлози политички. Ми смо свесни да се налазимо у доба кад имамо нарочито велике људе — стручњаке, који треба да чине ту установу, у опозицији, и ти људи никад неће доћи као претставници овога или онога режима, али би дошли као привредници, као пријатељи својих организација, и они би, делегирани од стране тих делегација, заступали интересе не само своје бранше, не само своје групе и синдиката него уједино и интересе народа. Најзад, то што се данас са ове говорнице чуло и ставило против овога предлога, да би, у случају делегирања, поједине организације делегирале своје чланове, који би заступали само интересе свога staleжа, ја сматрам да то апсолутно није тачно. Ја сматрам да то није тачно и са овога разлога: Ако поједине организације делегирају своје људе, они ће делегирати људе способности него што ће то бити путем именовања. Сталешких интереса и сукоба неће бити. Најзад, они ће бити прави претставници групе, односно staleжа, који претстављају, а биће претстављени сви staleжи. У прилог овога говорим, господо, са ових разлога. По закону о удружењима данас су национални синдикати и сва удружења именована, и сад, кад би те исте људе именовали, они не би били претставници staleжа претставници појединих организација, јер они не претстављају те организације, пошто су већ раније по закону о удружењима они именовани.

Дакле и то је други разлог, који ме је гонио да будем за принципно делегирања. И најзад са тим сам се био помирио, али сад узмимо, господо, дефиницију ове установе: Шта је то Привредно веће?

То је скуп стручњака, који имају у једном конкретном случају да даду своје стручно мишљење. Међутим, параграф 9 предвиђа, поред тих стручњака, и неке експерте. И ти експерти имају исте дневнице као и чланови Већа. Дакле тај број од 60 није дефинитиван, јер даје могућности да он буде и већи. По моме мишљењу то је једна аномалија у закону. Кад се зна да у Привредно веће долазе стручњаци, шта ће нам онда експерти, јер ти експерти, то су већином обично професори Универзитета и чиновници појединих Министарстава, који већ имају своје плате, и онда што да им дајемо ове награде. Дакле ја сам био противу тога.

Исто тако у овом закону видео сам једну неправду. Кад се већ хтео копирати један страни закон, требало га је копирати онако какав је у ствари тај закон, у толико пре, што је и сам Г. Министар рекао, да су тај законски предлог узели за подлогу овога закона, јер се слаже са нашим приликама. Међутим, господо, члан 7 овога закона предвиђа награде, путне трошкове, члановима који су ван Београда и њима се предвиђају дневнице, а оним члановима, који живе у овом месту те су дневнице укинуте. Ја сматрам да је то неправда, неправда утолико пре, јер се том одредбом неће дати могућност једној најсиромашнијој класи, која је увек до сада била пљечена, а то је радничка класа, да буде из те класе ма ко у томе Привредном већу. То је немогуће из разлога, што је та класа лишена награде. Ми сви знамо, господо, да један радник, из места седништа Већа, који и био изабран за члана тога Већа, мора да напусти свој посао, а он међутим не може да напусти свој посао, и да остане и он и његова жена и деца без зараде, кад му се та зарада овом одредбом укида. Ја сам дакле зато, да се не прави никаква разлика између оних ван места седништа Привредног већа и оних који су у месту. Ако се не плаћа једнима, да се не плаћа ни другима. А кад се онима ван места плаћају путни трошкови, зашто да се и овима не дају награде? Дакле, господо, ни један човек, а нарочито радник, не може да дође на један рад, посао, ако га не наградите. Дакле, треба или дати свима, или не дати ни једноме, а не правити разлику између оних ван Београда, и оних у Београду. Ако се хоће, нека се онима из унутрашњости да само путна карта и ништа више или у противном треба свима платити. Ја мислим да овај закон, а и циљ саме ове установе захтева да се омогући приступ свима људима који својим знањем и способностима могу општој ствари помоћи. Покренуло се било питање кад сам био противан предлогу одборском што нисам потписао мишљење мањине. То сам учинио с тога, што сам увек био парламентаран и као такав и поштовалац принципа већине, и кад је већина била за овај предлог, ја сам га потписао. И овога пута сматрам, господо, да је потребно да замолим Краљевску Владу да § 9 овога закона избрише, јер је непотребан и то из разлога који сам изнео овде; јер кад је Привредно веће састављено од стручњака, шта су они него експерти и онда шта ће нам други експерти. То ће само дати могућност опозицији да верује да се само награђују појединци. (Гласови: Тако јел)

Поупредседник Карло Ковачевић: Реч има известилац већине г. Бранко Аврамовић.

Извештавац већине Бранко Аврамовић: Вома ми је жао да морам кориговати мога другог г. Михајла Кретића у једној његовој тврдњи и да му кажем да није правилно схватио ствар, јер чланство Привредног већа је почасно звање и чланови Привредног већа немају награду него имају да раде хонорарно, имају само општету за ефективне трошкове у облику дневница, а не може бити ни речи о награди господе, која станују у Београду, јер они станују код своје куће, они се код куће хране и немају никаквих ванредних издатака. Међутим чланови Већа који морају да дођу из унутрашњости, они морају да плате преноћиште и храну и имају ванредних трошкова што иначе, да седе код својих кућа, не би имали. То је што сам имао да кажем. (Гласови: Тако јел)

Поупредседник Карло Ковачевић: Реч има посланик г. Ристо Ђокић.

Ристо Ђокић: Господо народни посланици, закон о Привредном већу и о Привредном савету у нашој држави отеже се 10 година, а предвиђен је већ и Уставом од 1921 године и чини част овој Влади што га је сматрала за хитну ствар и за један од првих закона у нашој држави. (Усклици: Живео!) Али, господо, одмах се пошло погрешним путем. Закон о Привредном савету имао је да поднесе г. Министар пољопривреде, јер смо ми еминентно пољопривредна земља, и законски нацрт требао је да поднесе комитет Министара који су заинтересовани овим питањем, а то су у овом случају Министар трговине и индустрије, Министар пољопривреде и Министар социјалне политике. Сам нацрт закона по себи дошао је у доброј намери, али је био слабо стилизован и ми смо га мало исправили, помогли су нам људи који су у томе вешти. Неколико предговорника спомињали су како је претрес пре подне ишао, а како је ишао после подне. Ствар је у овоме: Ми смо пре подне видели доста наклоности за наше захтеве код Г. Министра трговине и индустрије као подносиоца законског нацрта, међутим после подне ми смо видели да се остаје при томе и да се каже, тражи се овако и тражи се онако. Била је једна средина, која је стварно била најјача, а чије сам мишљење и ја заступао, а то је, да не би било лепо, да се у овакав један форум све бира од стране корпорација, нити би требало дозволити да све именује Краљевска Влада. Нека једну половину бирају корпорације, а једну половину нека поставља Краљевска Влада. Господин Министар трговине је казао да је то немогуће, јер у нашој држави нема довољно корпорација да би сви сталски могли бити заступљени. Међутим, то није тачно, ми имамо трговачке, обртничке, индустријске коморе, па имамо, господо, и радничке коморе, па имамо и адвокатске коморе, лекарске коморе и изгледа да ћемо ускоро имати и коморе димничара и бабица, али земљорадничких комора у нашој земљорадничкој земљи никако још нема. Али, кад их већ има и док се не формирају, ред би био, да се консултује Савез земљорадничких задруга, да делегира некога и не би био никакав страх да буде једна половина чланова делегираних, ради тога што је Привредно веће по своме саставу само саветодавно тело и то ми у Босни и Херцеговини већ знамо, то Веће, то је као црквени суд, имаш да кажеш што хоћеш, да не може човек да живи са женом, али док не замолиш жандарма да створи

могућност да се човек растави од жене, не може се раставити. Сматрам, господе, да ми један део терета у привредном животу треба да претуримо на привредне корпорације, нека сваки осети терет живота и терет рада; то је и ради тога потребно, што смо ми доживели једне изборе где није било једне опозиционе листе и онда нас као посланике сматрају да смо ми без ауторитета, па онда изабрали смо Сенат, и онет је проишло без опозиције. (Протести: Говорите о закону, то нема везе.) Везано је то... и да целину поставља Влада. Влада тиме прима на себе већу одговорност, него што је потребна Краљевској Влади та одговорност. И онда, господе, закон о Привредном већу предвидео је да имају ту експерте. Ако је до стручњака, хвала Богу, имамо их и увек се може позвати експерт, и страха од рада и хетерогених елемената у Привредном већу не може бити. У томе је зло да се ми класно не израђујемо, да се не трљамо, а дијамант се трљањем комад о комад глача, па и у Привредном већу нека се истару и измељу и нека мало дођу готови пред нас, а не да ми читаву мељаву овде изводимо.

Дакле, добра је намера била оних који су радили ону средину, која је пола наименована, а после је испало да су гг. Др. Анђелиновић и Шурмин поднели одвојено мишљење. Они су отишли у другу крајност са којом се ја не слажем, да корпорације све бирају. Да се свело на оно што смо ми тражили, да се половина бира, а половина поставља, Привредно веће би претстављало нашу земљу како треба. У осталом оно је потребно, ми смо с тим вакасици и боље је ништа него ништа и ја ћу гласати за овај закон како је предложен. (Аплауз и узвици: Живео!)

Почивредседник Карло Ковачевић: Има реч народни посланик г. Др. Људевит Ауер.

Др. Људевит Ауер: Господе народни посланици! Кад је изашао пред нас законски предлог о Привредном већу, било је прво питање, које је сваки од нас имао да реши, да ли је уопште опортуно да се сада оснива Привредно веће, кад смо добили Сенат. Да ли је, кажем, опортуно, када смо поред једног политичког тела, Народне скупштине, добили још једно политичко тело, Сенат, које је један новум у нашем државном животу, са којим још народ није срастао и чији значај и важност још нису прожели народну свест. Дакле, поред једног новог политичког тела, стварамо још једно ново привредно тело, и то у часу највеће привредне кризе, кад се мора назити на сваку нару.

Ја држим, господе народни посланици, да смо ми завођењем Привреднога већа код нас потпуно погодили жељу народа, да народ то тело, привредно, стручно тело жели, да га тражи и да је за то било опортуно, што баш сада овај закон доносимо.

Није то случај само код нас, него је тако у целој свету, да политичка питања ступају у позадину пред привредним питањима. Ја пећу да кажем да је то последица садашње привредне кризе, а могу и тврдити да би и без привредне кризе, како у целој свету тако и код нас, привредна питања ступала све више на површину и потискивала политичка питања. Изгледа, шта више, да је то пут којим ће у будућности имати парламентарни живот да се креће.

Сви ми, који смо годинама већ у политичком животу, дошли смо до уверења, да је народ сит чисто политичких питања и да све већу пажњу

поклања чисто привредним питањима. О тим питањима народ тражи обавештења. Он тражи да се привредна питања решавају не дилетантски, не часолично, него стручно и трајно, имајући у виду целокупну народну привреду. Он хоће здрав привредни развитак и напредак у једној јединственој и недељивој Краљевини Југославији.

Здрава привредна политика тражи извесан континуитет. Начела привредне политике у једној земљи не могу се мењати у свакој парламентарној сесији. Линија привредне политике мора бити утврђена без непотребног колебања и осцилирања. Ми морамо утврдити какву привредну политику хоћемо да водимо, каква привредна политика одговара интересима земље, и онда ту и такву привредну политику доследно водити.

Отступања од једног започетог правца привредне политике доноси само штету целокупној нашој народној привреди. Ми морамо у питању земљорадње једном решити да ли остајемо код данашњег начина господарења, да ли ћемо остати код т.зв. житног режима или ће се тражити преоријентација целокупне наше привреде и у којем правцу. Проучавањем прилика на светским тржиштима, и о изгледима о понуди и тражњи на тим тржиштима кроз извесно време, може се и код нас одлучити што је најреентабилније, обзиром на тржишта, наше климатске прилике и нашу способност. Наш сељак не сме да буде остављен сам себи, није довољно да стаје само са искуством од својих предака, него државна привредна политика мора му показати нови пут којим треба да пође.

У питању индустрије мора се решити, које ћемо индустрије заштићавати, које су нам потребне ради народне одбране, а које онет ради унапређивања пољопривреде, подразумевајући овде и шумарство, а које онет индустријске гране треба да пренесемо да у слободној конкуренцији афирмирају своје право на опстанак. Имаде индустријских грана, које су биле заштићаване и то не мало, него најобилније, па ипак од њих није имала користити ни народна привреда, нити су оне кроз време заштите могле да оправдају право на опстанак. Од таквих индустријских грана имали смо само то, да су цене тих продуката несразмерно скупе него у другим државама, да је народ оправдано ценама приговарао, а од тих цена, — у много случајева нису имали ни сопственици користити, јер начини продукције није одговарао стању техничког напретка, или пак дотична индустрија, као таква, није није имала право резона.

Улазити у та питања, која су ванредно важна и тешка, значило би улазити у детаље, значило би свако поједино од тих питања анализирати са становишта и наше народне привреде и са становишта економских проблема који се у свету укрштавају, а то није могуће нити обзиром на време, које нам је одређено, а нити обзиром на само место.

Привредно веће имаде да проучава та питања и зато поздрављам овај закон о Привредном већу, као што сам поздравно и био одушевљен измеле осталога и оним пасусом из Престоне Беседе Његовог Величанства Краља, у којем је наглашено, да ће увођење у живот Привредног већа бити једна од првих задаћа нашег законодавног рада.

Када смо добили на проучавање првобитну основу закона о Привредном већу, у први мах сам мислио, да би се § 8. могао изменити, да се При-

вредно веће формира тако, да поједине стручне и сталешке организације делегирају своје претставнике.

Изгледало ми је да тако и треба да буде, јер Привредно веће као стручно саветодавно тело за привредна и социјална питања, треба да буде формирано онако као што је формирана и Народна скупштина, — тело које ће тражити од Привредног већа по привредним и социјалним питањима стручна мишљења. Изгледало ми је да начин формирања и једног и другог тела треба да базира на истом изборном систему, јер ће у изборима, у слободној утакмици поједине стручне и сталешке организације изабрати најспособније међу најспособнијим, и да ће тако Привредно веће претстављати збир стручних снага из свих привредних и социјалних области.

Међутим после темељитог и образложеног говора г. Министра трговине и индустрије и после зрелог размислања дошао сам до закључка да наравно самог Привредног већа одговара да његови чланови буду постављени, и без обзира да је систем именовања проведен у Француској, у Немачкој и у другим напредним земљама, ми морамо имати на уму двоје:

1) Привредно веће није тело где ће се претражирати разне теорије па и најрадикалније из привредне области, — а код изборног система могло би до тога доћи.

2) Чланови Привредног већа нису само претставници стручних и сталешких интереса из чијих су организација дошли. Код изборног система сваки би члан имао и морао имати пред очима само интересе своје сталешке организације. Он би их морао бранити и заступати без обзира на то да ли је то у интересу целокупне народне привреде, јер би био везан на заступање једностраних интереса оне организације која му је дала мандат. А ми знамо да у сукобу привредних интереса постоји егонизам, да постоји сталан рат појединих привредних грана, јер често пута једној привредној грани не може осванути док другој не омркне. Зато би било, кажем, не само опасно него изгледа да би идеја о Привредном већу била промашена када би се Привредно веће регрутовало електоралним системом из претставника појединачних, посебних привредних интереса. Према томе не стоји извесна тврдња да је већина Одбора стала на становиште делегирања Привредног већа из разних привредних организација, него је то само било једно од многих изнесених мишљења, али мишљења, која су се морала кориговати из разлога које сам малочас навео.

По предложеном пројекту, чланови Привредног већа потјечу из својих стручних редова, они су постављени као стручњаци за извесне гране привреде, за земљорадњу, трговину, поморство, банкарство и т. д., али они нису претставници и браниоци оних појединачних и посебних привредних интереса него имају својим стручним знањем да укажу своје погледе у читав систем, правац, народне привреде.

Ако још овоме додамо, да ми и немамо све привредне гране, које морају у Привредном већу бити заступљене, ваљано организоване, да би и код електоралног система морало бити и постављених и изабраних чланова Привредног већа, онда је јасно да се је Одбор за проучавање предлога закона о Привредном већу сагласио са владином основном и примио § 8 уз неколико, више мање, промена

стилистичких, у облику како је данас изнесен пред Народну скупштину.

Господо народни посланици, делокруг Привредног већа је обилазак. Оно ће давати стручна мишљења о свима законским пројектима, којима се уређују привредни и социјални односи; о свим питањима саобраћаја, јавних финансија, пореза, трошарина, царина и т. д., на захтев Краљевске Владе, Народне скупштине и Сената. Али то још није све.

Привредно веће има и шири делокруг. Оно може да сва поменута питања узме и само у претрес и да учини Краљевској Влади сходне предлоге. Од велике је важности § 11, по коме се Привредно веће састаје сваке године 1 октобра на редовно заседање, дакле у време када редовно није на окупу нити Народна скупштина нити Сенат. На том свом редовном заседању, када је прошла жетва, када је економска година довршена, Привредно веће има да повуче билансу о привредном раду и напретку у текућој години, и да резимирајући све то даде подлогу и за израду државног буџета, и за предузимање привредних мера или доношења закона, који ће бити потребни.

Публицитет седница Привредног већа довољно је дошао до изражаја у тановом да и чланови Народног претставништва могу присуствовати седницама Привредног већа, а већи публицитет и није потребан, јер се ради о стручном телу, о стручном мишљењу, па најзад и о саветодавном телу. А да и јавности неће бити сакривен рад Привредног већа, до публицитета ће доћи, јер ће се то стручно мишљење Привредног већа расправљати у политичком делу у Народном Претставништву.

Према постављени чланови Привредног већа не могу се разрешити осим ако би неуредно вршили своје дужности, а то је у једну руку довољна гаранција да ће чланови Привредног већа бити стални за цело време трајања мандата, а у другу руку да неће моћи остати чланом овог највишег стручног саветодавног тела у држави онај, који би своје дужности неуредно вршио.

Гледе чланства у Привредном већу, одређено је у § 5 да се за члана тражи: држављанство, навршених 30 година и стручност у привредним и социјалним питањима. Веселем морам констатовати, да жене нису по закону искључене, па да и жене могу бити чланови Привредног већа. (Одобравање.) Имамо извесних група социјалних питања као што су заштита матера, заштита деце, незакошита деца, рад жена и деце у фабрикама, алкохолизам, кућни обрт и т. д. где је потребно консултовати и жену и водити рачуна и о њезином мишљењу. Имаде извесна разлика у психичкој структури мушкараца и жена, имаде извесних питања, специјално из социјалне области, за које имаде жене да тако кажем инстинктивно осећање и неправан суд, па је потребно привући и жену на сарадњу барем у привредним и социјалним питањима, када је искључена од политичког рада.

Искуство нам показује, да је драгоцену сарадњу жена специјално у социјалним питањима у оних државама, где жене имају и политичка права, па сам уверен, да ће та сарадња и код нас пружити најбоље резултате. Зато бих могао само топло поздравити, да међу члановима Привредног већа буде постављено и неколико жена, јер ће на тај начин бити сврха Привредног већа у целини по-

стигнута, а жене ће добити признање и накнаду за ускраћена им политичка права.

Господо народни посланици, ако се ипак мисли да би се некога требало од чланства у Привредном већу искључити, онда се не би могао сложити са предлогом да се искључе државни чиновници, па макар и уз изнимку универзитетских професора, јер има и међу државним саветницима и осталим високим чиновницима на разним положајима одличних стручњака, који се не би смели искључити од сарадње у Привредном већу. Пре би се могло теоретски говорити да чланови Привредног већа не могу бити посланици и сенатори и то са разлога што би било тешко конструисати, да једно тело тражи стручно мишљење од другог тела, у којему су делом једни исти чланови. Посланици и сенатори, стручњаци у привредним и социјалним питањима, може се казати имају увек прилику да своје стручно мишљење образлажу у Одборима, у клубу, у пленуму, па се не мора тражити прилика да то своје стручно мишљење дају тек као чланови једног другог тела. Осим тога, Привредно веће је саветодавно тело Народног Претставништва, па би се могло замерити да неко ко врши законодавне функције буде у неку руку сам свој саветник у погледу тог истог законодавног рада.

Осим тога, господо народни посланици, Народна скупштина и Сенат јесу политичко тело, па и свако привредно и социјално питање пролази и мора пролазити кроз политичку призму. Мишљење Привредног већа мора бити стручно, ослобођено од сваке политике, оно мора бити чиста стручност, а политичко колорирање даће му надлежно политичко тело, ошачо, како то у даном моменту буде потребно.

Пошто су чланови Народног претставништва политички људи, они би могли у привредном, стручном телу инфлуирати да се узима обзир на политичке моменте, о којима нема да води бригу стручно тело, Привредно веће, него политичко тело, Краљевска влада, Сенат и Народна скупштина.

Ипак не желимо да посланици и сенатори буду искључени од чланства у Привредном већу, јер их са разлогом ни друге државе, које имају Привредно веће, не искључују и то зато, јер се из једног стручног тела не може а priori искључити једно стручно лице само зато што случајно обнаша част народног посланика или сенатора.

То је само добронамерна приметба. Ми ћемо Краљевској влади бити захвални ако међу члановима Привредног већа буде што мање посланика и сенатора.

Очекујући и чврсто верујући, да ће Привредно веће испунити наде које су у њега положене, поздрављам овај законски предлог и изјављујем да гласам за њега и у начелу и у појединостима. (Одобравање, плесак и повици: Живео!)

Пошћпретседник Карло Ковачевић: Господо народни посланици, ви сте сигурно сви добили Закон о пословном реду у Народној скупштини. (Гласови: Нисмо.) Закон о пословном реду у Народној скупштини у § 45 изрично каже: забрањено је читати беседе и говоре, — па вае молим да се тога придржавате и да у будуће не читате говоре.

Има реч народни посланик г. Бенко.

G. Josip Benko: Gospodje narodni poslanci! Nam predloženi zakon o Privrednom Veću, katerega je odbor vsestranski prončil in velika večina odbora tudi osvojila, se Vam predlaga v odobrenje. Želja, ki se se po-

javile, in to v glavnem, da bi člane v Privredno Veče poslale razne organizacije, gospodarske korporacije svoje strokovnjake, je večina odbora zavrnila, ker se z njimi ni strinjala, in to iz razloga, ker naš seljak, naš kmet, kakor tudi velika večina naših poljskih delavcev ni še organiziranih, in bi po tem takem baš leti, katerih je največ, ne bili zastopani in bi njihove želje ne prišle do veljave. Smatram pa, da je povsem na mestu, da se člani za Privredno Veče imenujejo kot je predvideno v § 4. točki 2, ker je Privredno Veče samostalno svetodavno telo, ki ne sme biti odvisno od nobene organizacije. Zakom predvideva v § 8, da se imajo imenovati le stručnjaki iz vseh gran naše privrede i s tem je zasigurano, da se to velevažno svetodavno telo izbere in imenuje najboljše ljudi, katerih znanje in prakse bo dala pravo inicijativo in najboljše predloge za rešitev naše težke gospodarske krize, na prvem mestu pa poljedelske krize, za rešitev našega seljaka, katerega ta kriza najbolj prizadeva radi tako velikega padca cen poljedelskih produktov. Važna so tudi današnja socialna vprašanja, tudi v tem bo imelo Privredno Veče priliko, da da svoja strokovna mišljenja nasvete za pametno in dobro rešitev tega vprašanja, da zmanjša nezaposlenost rudarskih in tovarniških delavcev, ki dan na dan raste. Članstvo v Privrednom Veću je častno toda vseeno se ne sme zahtevati, da bi delali brez odškodnine za svoje fakične izdatke in smatram za popolno pravilno, da je članom zasigurana brezplačna vožnja in dnevница, ki predstavlja njihove fakične izdatke. Povsem smatram za pravilno, da člani Privrednog Veča niso odgovorni za mišljenje, ki ga dajo in jim je tako zasigurana svoboda in neodvisnot. Število članov je po mojem mišljenju po vsem zadostno, ker je v tem številu mogoče zbrati dovolj strokovnjakov vseh gran. Največje število stručjakov je zasigurano naši poljoprivredi, šumarstvu, kar je za pozdraviti. V zadostnem številu bodo zastopani tudi trgovci, industrijalci, delavci in privatni nastavljenici. Po mojem skromnem mišljenju bo zakon, katerega naš narod že 11 let pričakuje, zadovoljil vse, in se bo s Privrednom Većom naša vladin naša skupščina mogla okoristiti na zadovoljstvo našega Jugoslovenskega naroda. Prosim Vas, gospodje narodni poslanci, da sperjmete zakonski predlog, jaz ga s svoje strani sprejem. (Odobrovanje in ploskanje).

Пошћпретседник Карло Ковачевић: Реч има народни посланик г. Мита Димитријевић.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици, већ 1926 год. озбиљно се почело говорити о привредној кризи. Много раније од тога, један енглески писат, економ првога реда, Кеју, у својој књизи, коју је назвао „Економске последице рата“ изнео је без мало сву ову страховиту перспективу, чак и са напоменом да ће 1932 год. бити, може бити, и најстрашнија и у пуном напору. У време (*Риско Ђокић*: Треба Европа да чује твој говор!) Молим господина претседника да да једанпут на знање г. Ристи Ђокићу да се понаша како треба. У том времену, у том периоду, све су државе приступиле овој озбиљној мери, стварању ових привредних већа, почевши на само у Европи, него и у свим деловима Сједињених Америчких Држава.

Значај је овога предлога што је он наговештен кроз Устав, што је наговештаван кроз Адресу, тако, да ми немамо више од кога да бранимо тај предлог, а најмање да га бранимо од господина Анђелиновића. Ми видимо значај тога предлога и данас улазећи у дискусију о томе ми можемо само унети нека

своја посматрања и та би се посматрања у главном могла свести на три тачке. Прво, облик Привредног већа. Облик Привредног већа то је чист парламент и спољна његова страна, а великим његовим делом и његова унутрашња страна. Ту је предвиђен мандат, његово трајање на чак и пословни ред, и остало је само једно питање о избору. Кад бисмо имали у нашој земљи, што на жалост немамо, израђен сталешки систем, да у својим организацијама комплетно буду уведене све привредне организације, ја мислим да би Влада лакше могла доћи до одлуке да избор буде на бази делегација. Тога нема. Може бити, извесне организације су и створене, али да узвемо оно што је најважније, пошто је наша држава по своме привредном саставу земљорадничка, да земљорадничке организације још нису тако створене да се можемо на бази делегација задовољити, како би избор делегата био подједнак у свима задружним савезима, јер чак наш задружни савез носи још племенску основу, и то је може бити још један разлог. Али ја бих имао овде да учиним само једну приметбу а на име, може бити да би Привредно веће добило свој особити значај и своју ауторитативну снагу, ако би избор именован био нарочито од стране Његовог Величанства Краља. Према томе добило би и само Привредно веће много већи ауторитативни значај, у толико пре што је и његова дужност велика и према томе може бити да би то подигло његов значај. Ако бисмо тражили измирење између гледишта већине и гледишта мањине, ја чиним као предлог можда и мислим да не би било лоше, и мислим да би се тиме задовољиле и све привредне организације, да оне само у случају као што је законом предвиђено, ако њихов избор врши Претседник Владе, да у том случају од стране организација буду стављени на расположење Претседнику Владе пет или десет делегата од којих би Претседник Владе могао бирати једнога од њих.

То би дало може бити још извесан онако живљив и осетљивији покрет у самим нашим привредним масама.

Другу приметбу, коју бих ја учинио, то је чини ми се и апел са свих привредних страна да се само Привредном већу даје што више иницијативе, да оно не буде можда и сувише ограничено, јер у томе ограничењу иницијативе ризикује се да се оно будуће постављање, именовање не претвори у једну чисто бирократску институцију, него да буде са што више иницијативе, да буде што више изразито. А држим да ће то само Привредно веће у своме раду наћи. Што се тиче броја у Привредном већу ја апсолутно сматрам да је овај број добро нађен. Да је већи број био би излишан. Да вам наведем један пример. По Вајмарском Уставу Немачка је бирала око 250—300 чланова њиховог такође Привредног већа. Па је пре кратког времена једном Уредбом, али на бази Устава, сам Хинденбург донео одлуку да се изван тога Већа, које је гломазно и у коме се не може радити, једно привредно

право ефикасно веће од неких 30 чланова. Број чланова које смо ми узели потпуно одговара.

Само би учинио још нешто. Скренуо би пажњу онеме реду како је избор вршен у броју, чини ми се, да је насразмерно дат појединим организацијама или групама појединих организација већи број а другима много мањи, тако рећи и сувише мали. По том пројекту 24 пада на пољопривреду и шумарство. Добро, то је број како треба. 16 пада на трговину и индустрију, али, господо, свега 5 чланова пада на раднике и приватне намештенике т. ј. на раднике и чиновнике који су изван државне службе.

Ја молим Владу и Г. Министра трговине да, ако је могуће, број од 5 чланова који пада само на раднике и приватне намештенике повиси, јер та широка радна класа то и заслужује, и баш у тој класи највише има потребе да се створи једна вера у солидност и у заштиту и бригу саме Народне скупштине и Владе.

Још један предлог који желим да упутим овде, може бити да ће он изненадити, али пошто сам ја видео, да у пројекту није означено седиште, ја предлажем, да седиште Привредног већа буде Загреб, из овога разлога: што Београд има и Народну скупштину и Сенат, и што би требало дати Загребу такође нешто, што би донекле било не само растећење Београда него и zgodно нађено, да нам се не чине излишни прекори.

И још нешто: да у Загребу, где је јачи привредни центар, буде једно тело, које ће имати консултативни карактер и које ће обележавати такође једну моралну и политичку економску снагу.

Иначе, господо, сматрам, да овај пројекат, будући је у самом Уставу наговештен, за нас је један императив, да он наговештава једну озбиљну бригу и старање и да функције Привредног већа могу бити веома значајне и ефикасне, ако добију што више иницијативе и ако не пођу лошим путем, то јест да постану бирократске.

Уверен, да ће Привредно веће и само себи израђивати, ја изјављујем, да ћу гласати и у начелу и у појединостима за њега. (Пљескање са узвицима: Живео!)

Поштрејседник Карло Ковачевић: Господо народни посланици, предлажем да овај данашњи састанак закључимо. Пристаје ли Скупштина? (Пристаје!)

Идући састанак заказујем за сутра у 9 сати пре подне са овим дневним редом:

- 1 Продужење данашњег дневног реда: Наставак претреса предлога Закона о Привредном већу и
- 2 Избор Одбора од 9 чланова за измену Пословника по § 134 Закона о пословном реду у Народној скупштини.

Прима ли Народна скупштина предложени дневни ред? (Прима!)

Овај састанак закључујем.

(Седишца је закључена у 19.15 часова).

